

fr! tanke

#1 • 2012 • MEDLEMSMAGASIN FOR HUMAN-ETISK FORBUND

7 MRD

2011

5 MRD

1987

2 MRD

1927

**OBS!
MEDLEMS-
KONTINGENT
VEDLAGT!**

TEMASAK **OVERBEFOLKNING** Vi er 7 milliarder – er det et problem?

ORGANISASJON Seremonien for de minste **PORTRETT** Guro Sibeko – uredd kamppoet **FOR & IMOT** Forbud mot omskjæring?

DEBATT Humanisme – både en livssynsbefegnelse og en idétradisjon **MENNESKERETTIGHETER** Et helt nødvendig skolefag

INTERVJU RICHARD DAWKINS – RELIGIONSKRITIKK, SANNHET OG VIRKELIGHETENS MAGI

Fri tanke redigeres etter redaktørplakaten. Redaksjonelt stoff i Fri tanke står ikke nødvendigvis for Human-Etisk Forbunds regning.

Kontakt

Tlf: 23 15 60 20
Fax: 23 15 60 21

Epost:

fri.tanke@human.no
fritanke.no

Ansvarlig redaktør

Kirsti Bergh
kirsti.bergh@human.no

Journalist

Even Gran
even.gran@human.no

Design & produksjon

Dinamo Magazine
magazine@dinamo.no

Repro

Dinamo

Trykk

Kroonpress

Opplag

66 950

Coverfoto

Gaute Dahle

Stoffrister 2012

Nr 2: 10. mars
Nr 3: 15. juni
Nr 4: 1. oktober

Litt mer enn et «menighetsblad»

T Kirsti Bergh, redaktør av Fri tanke

Den oppvakte leser vil legge merke til at Fri tanke har fått et helt nytt format. Vi håper det vil falle i smak. Det å lage et medlemsmagasin som tilfredsstillende alle de drøyt 79 000 medlemmene i Human-Etisk Forbund er ingen enkel oppgave. Blant medlemmene finnes det - om ikke 79 000 ulike meninger - et vidt spekter av oppfatninger om hva som er viktig og interessant.

NOEN ELSKER RICHARD DAWKINS, mens andre misliker ham. For noen er humanisme antiteisme, for andre er det å fylle humanismen med egenmening viktigere. Noen synes det er viktigst å utvikle en bred verdiplattform basert på menneskerettighetene, mens andre først og fremst er opptatt av statskirkeordningen og de menneskerettighetsbrudd som følger av den. Noen mener kompromissløs kamp mot all religion følger av et ateistisk livssyn, mens andre mener det viktigste er å arbeide for dialog. Endel er opptatt av å finne fram til et bredspektret humanistisk livssyn som gjennom-

syrrer hele tilværelsen, andre er medlemmer fordi de som ikke-troende ønsket et verdig alternativ til kirkelige seremonier eller fordi de vil at «kirkeskatten» skal gå til Human-Etisk Forbund.

DET ER IKKE NØDVENDIGVIS noen motsetning mellom de ulike synene, men det hender. Og det avspeiler seg i reaksjonene på hva vi skriver i Fri tanke og på fritanke.no. Til lags å alle kan ingen gjera, som Ivar Aasen skrev.

VI SKAL IKKE VÆRE et menighetsblad, men ta opp ulike tema vi tenker er interessante fra et humanistisk perspektiv. Alt fra tema som kan bidra til diskusjonen om hva humanismen er og bør være, til aktuelle - og tidløse - spørsmål vi mener humanister bør være opptatt av. Kritikkk av humanismen og Human-Etisk Forbund må det også være rom for. Samtidig er det en viktig oppgave for et medlemsmagasin å gjenspeile det mangfold som finnes i en organisasjon som er spredt over hele landet, både når det gjelder aktiviteter og meninger.

MED FIRE NUMMER I ÅRET er ikke Fri tanke stedet for interaktiv meningsbrytning, debatten og diskusjonene må skje - og skjer - i stor grad på andre plattformer. **fritanke.no** er en slik plattform, Facebook er en annen, der medlemmer, tillitsvalgte og ansatte i Human-Etisk Forbund kan møte hverandre til debatt, diskusjon og filosofering. Men Fri tanke skal være med og stimulere til debatt og refleksjon, og formidle den debatten som faktisk foregår i forbundet og andre steder. ♦

Flere meninger på fritanke.no

16.11.11
«Ingen liker å bli lurrt» er ikke et dialogprosjekt
– Det er ingen tvil om at alternativbransjen tilbyr reell hjelp og lindring. Likevel er det grunn til å protestere mot økonomisk utnyttning av folks godtroenhet

22.11.11
Ulikhet og fellesskap i skolen
Fjell skole representerer det flerkulturelle samfunnets utfordringer i miniatyr. Hvordan skal man ivareta både ulikhet og fellesskap på en og samme tid?

3 Leder
Litt mer enn et «menighetsblad».

4 Innhold

6 Tilbakeblikk
Verdt å huske på siden sist.

7 Hva skjer
Aktivitetskalender for årets tre første måneder.

8 3 Medlemmer
Vi spør tre medlemmer to spørsmål.

1 Aktuelt

9 Aktualitet

10 Reportasje
Humanistisk håndsrekning. Hvordan være medmenneske gjennom Human-Etisk Forbund?

19 Notiser

20 Bilder fra verden
Hva nå Egypt? Islamistene vinner valget, militæret slår ned demonstranter og humaniststemmer er knapt hørbare.

22 Intervju
En forgudet ateist. Evolusjonsbiologen Richard Dawkins er hyllet, hatet og fordømt til helvetet.

2 Forbundet

27 Forbundet

28 Generalsekretærens spalte
De frivillige er forbundet. Det hadde verken blitt seremonier eller kongress uten dem.

29 Notiser
Likt og ulikt fra organisasjonen.

30 Den frivillige
Seremoniene er ryggraden i Human-Etisk Forbund og skapes av de engasjerte frivillige. Denne gang: navnefest.

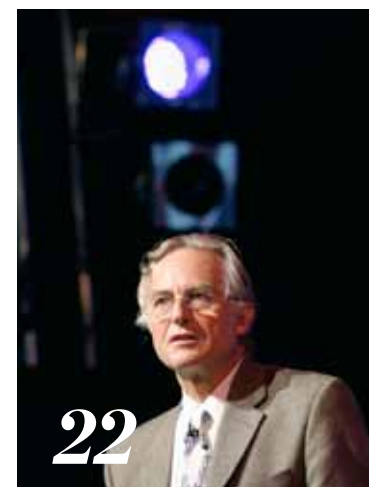
36 Norge rundt
Glimt fra lokalplanet. Aktiviteter fra nord til sør.

40

30

22

58

38 Humanistisk Ungdom
Aksjonerer for inkludering.

39 Styremedlemmet
Ikke født sånn. Vi spør, og hovedstyremedlem Tove Brekken svarer.

3 Tema

40 Tema: Overbefolkning
Jo flere vi er, desto bedre er det? Vi er sju milliarder mennesker som lever på denne planeten nå – er det et problem? Hvordan sikre at det blir nok energi, mat og vann til alle som lever her?

4 Meninger

53 Meninger

54 Kronikk
Ufullstendig svar om humanisme. En ny bok hevder at humanismen ikke kan være et «fullt» livssyn. Levi Fragell imotegår påstanden.

58 Portrett
Kamppoeten. Det kan være frigjørende å bli utsatt for det du frykter, mener forfatteren Guro Sibeko.

64 Menneskerettigheter
For samfunn i utvikling kan opplæringsprogrammer i menneskerettigheter vise seg å bli av uvurderlig betydning.

67 Respons og debatt
Ris og ros og klipp fra debatter på fritanke.no og sosiale medier.

68 Skeptikerspalten
Det var det jeg visste! Bekreftelsesbias gjør at du bare finner tegn på at du har rett heller enn tegn på at du tar feil.

71 For og i mot
Bør rituell omskjæring av gutter bli forbudt? Tom Hedalen Fra Human-Etisk Forbund og Ervin Kohn fra Det mosaiske trossamfunn svarer.

72 Bøker og slik
Presentasjon, omtaler og anmeldelser av bøker og andre kulturuttrykk.

2011 ◀

▶ 2012

OKTOBER

10

Mangfold og integrering

Levanger kommune arrangerte dialogkonferansen «Håp og Tro i 1000 år», med tema mangfold og integrering. Åse Kleveland fra Human-Etisk Forbund var blant innlederne. Hun oppfordret alle til å bidra til felles møteplasser. – Vi ønsker oss ikke et samfunn der ulike grupper og kulturer lever adskilt og uten kontakt, side om side, poengterte sa hun. Se fritanke.no for referat.

18

– Ingen salme

Styreleder Åse Kleveland i Human-Etisk Forbund ba biskopene avstå fra å innlemme Nordahl Griegs «Til Ungdommen» i salmeboken: – Sangen er både skrevet og brukt som et tydelig alternativ til en kristen salmetradisjon. Sangen uttrykker sprengkraften i mennesket og ikke i evangeliet, sa hun til avisa Vårt Land.

24

FN-dagen

Den internasjonale FN-dagen ble markert i Human-Etisk Forbund flere steder i landet, blant annet i Horten, der Hadi Kosravi Lile fra Senter for menneskerettigheter tok for seg Norges forhold til menneskerettighetene, særlig barnekonvensjonen.

NOVEMBER

4

15 år med livssynsdialog

Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn feiret sitt 15-års jubileum i Drammen som opptakt til sin nasjonale konferanse for lokale dialoger.

8

Kjemper mot kvakksalveri

Vitenskapsformidleren Ben Goldacre holdt foredrag i Trondheim i regi av Vitenskapsåret 2011. Hans prosjekt er å avsløre all den dårlige vitenskapen vi utsettes for av media og selvutnevnte «eksperter». Han kritiserte både alternativbransjen og legemiddelindustrien for kynisk å bruke dårlig forskning. Les intervju med ham på fritanke.no.

22

– Undervurderer egen gudstjeneste

– Det er ganske uredelig av en biskop å framstille religionsutøvelse og gudstjenester som del av en allmenn kulturformidling, som hun sier. Det er å undervurdere sin egen gudstjeneste, uttalte pressesjef Jens Brun-Pedersen i Humanetisk Forbund da biskop Ingeborg Middtømme karakteriserte gudstjenester i skoletida som «allmenn kulturformidling». (Dagen)

DESEMBER

3

Et døgn som flyktninger

300 humanistiske konfirmanter i Møre og Romsdal var samlet til rollespill, der fikk de erfare litt av livet som flyktning. Ungdommene måtte gjennom byråkrati for å få papirer, gå 11 kilometers fluktrute, leve på små matrasjoner i flyktningleir og opplevde menneskerettighetsbrudd – men det var også positive lærerike aktiviteter. Ungdommene ble ivaretatt og overvåket av voksne spilledere fra Camp Refugee. Også andre steder i landet deltar humanistiske konfirmanter på Camp Refugee-leir.

10

Menneskerettighetsdagen

Den internasjonale menneskerettighetsdagen ble markert blant annet i Kristiansand, der Human-Etisk Forbund og flere andre organisasjoner gikk i fakkeltog, etterfulgt av et dialogmøte i den lokale moskeen.

21

Medlemstall

Human-Etisk Forbund har 79.327 medlemmer.

22

Vintersolverv

Klokka 06.30 «snudde sola», dvs at jorda var på det punktet i sin bane rundt sola hvor den nordlige halvkule hellet lengst bort fra ildkulen, og vi fikk årets korteste dag. Herfra ble dagene lysere igjen – hurra! Vintersolverv ble feiret i flere lokallag i Human-Etisk Forbund, blant annet med en solversfest i Gamle Hamar rådhus 17. desember.

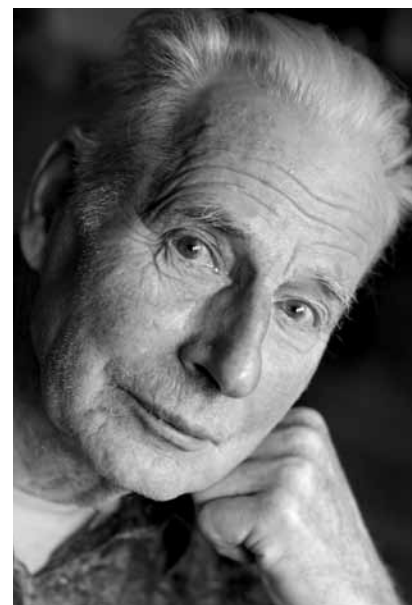
JANUAR

25

Klimadebatten

Biolog Pål Prestrud, klimaforsker og direktør ved Cicero, innleder om styrker og svakheter ved klimadebatten på møte i Humanismens hus. Se human.no/oslo

27

Arne Næss 100 år

100-årsdagen for filosofen Arne Næss' fødsel markeres i Universitetets aula i Oslo. En rekke prominenser vil være til stede, og spørsmålet som stilles er: «Hvilke viktige tanker har Arne Næss gitt framtiden?»

28

Fanget av friheten?

I over fire år har Humanistisk Ungdom hatt slagordet «for frihet og menneskeverd», men hva menes egentlig med dette? Og hvor frie er mennesket egentlig? Helgen 27.-29. januar inviterer HU til seminar for å utforske frihetsbegrepet fra forskjellige vinkler. Se humanistiskungdom.no.

FEBRUAR

1

Konspiranoia

Møte om konspirasjonsteorier. Arnfinn Pettersen innleder til debatt i Humanismens hus. Se human.no/oslo

8

Solas utvikling og struktur

Hva vet vi sikkert om sola, og hva bare tror vi? Astrofysiker Olav Kjeldseth-Moe innleder på åpent møte i Humanismens hus. Se human.no/oslo

16

Folkemøte om utvikling

Folkemøte i Oslo med tema «Religion og menneskerettigheter». Møtet er et av fire folkemøter i forbindelse med Bistandsdepartementets prosjekt «Religion og utvikling». Lars Gule innledet på det første møtet i Stavanger. Se fritanke.no for referat.

17

Richard Wiseman til Oslo

Drømmedag for skeptikere! Humanist forlag lanserer *Paranormalitet – hvorfor vi ser det som ikke er der* (Humanist forlag) på Litteraturhuset i Oslo med forfatteren, psykologiprofessor Richard Wiseman. Se humanistforlag.no

18

Kritisk masse

Skeptikerkonferansen Kritisk Masse går av stabelen 17.-19. februar på Chateau Neuf i Oslo. Se kritiskmasse.no.

MARS

2

Mafiakoden

Humanist forlag lanserer *Mafiakoden* av Geir Follevåg, en bok om mafia som estetisk fenomen, i film, tv-serier, tegneserier, spill og bøker.

8

Kvinnedagen

Det er mange gode grunner for humanister til å markere den internasjonale kvinnedagen. For indiske ateister er arbeidet mot religiøs og tradisjonell undertrykking av kvinner et viktig arbeidsområde.

12

Apokalypse nå!

Humanist forlag lanserer *Apokalypse* av Audhild Skoglund, et bidrag inn i debatten etter terrorhandlingene 22. juli. I apokalyptisk ideologi står vi overfor et endetidsslag som utradrer dagens onde verden og gjenoppretter idealsamfunnet.

22

Verdens vanndag

Ca en milliard av verdens sju milliarder mangler rent drikkevann. FNs vanndag ble stiftet for å øke oppmerksomheten om den kritiske vannsituasjonen i verden.

Vi ringer 3 medlemmer og spør om...

- (1) Hvorfor er du medlem i Human-Etisk Forbund?
 (2) Lokallagene trenger flere frivillige, hvordan kunne du tenke deg å bli aktiv?

STÅLE NORDÅS
Bergen

(1) Jeg er både døpt og konfirmert, men dess mer jeg lest om kristendommen, dess mer absurd blir den. Jeg er ateist og ser ingen gode grunner for å tro. Jeg tror mange identifiserer seg med det HEF står for, men få tar et aktivt standpunkt. Jeg synes det er viktig å gjøre det. Jeg synes det er viktig at det finnes en motvekt til statskirka og andre menigheter, at det finnes et sekulært alternativ.

(2) Jeg er et ganske ferskt medlem og har ikke oversikt over hva som foregår i lokallaget. Men jeg kunne gjerne tenke meg å delta i lokallagsstyret, gjerne stå på stand og å besøke skoler. Human-Etisk Forbund burde vært mer synlig, og det vil jeg gjerne bidra til. Jeg kunne også tenke meg å være med og arrangere seremonier. Hvis jeg får det til, vil jeg møte opp på neste møte i lokallaget.

EIRIK BULL
Oslo

(1) Jeg var medlem av statskirken lenge, fordi jeg aldri fikk meldt meg ut. Jeg har aldri vært kristen, og selv på barneskolen gikk jeg imot det jeg opplevde som religiøs tvang. Jeg ble medlem av Human-Etisk Forbund da jeg skulle gifte meg i sommer. Ingen av oss er troende, så vi gikk for en humanistisk seremoni. Men medlemskap er noe jeg hadde tenkt på lenge.

(2) Jeg har faktisk tenkt på hvordan jeg kan bidra. Jeg skulle ønske jeg var mer engasjert og aktiv, men jeg vet ikke på hvilke måter, for tid er noe jeg ikke har så mye av. Men jeg kunne nok ha vært med på å arrangere debattmøter og andre events, eller skrive leserinnlegg, dersom tiden hadde tillatt det.

VESLEMØY LINGRASMO FYKSE
Stavanger

(1) Det var ingenting annet som passet for meg. Spiren til det hele var at vi skulle gifte oss. Vi var enig om at kirkebryllup ikke passet for oss. Jeg hadde tenkt lenge på å melde meg inn i Human-Etisk Forbund, men det var vigselen som gjorde utslaget. Jeg synes mange av de kristne verdiene er bra, men tror ikke på Gud og Jesus. Da er Human-Etisk Forbund et godt valg for meg.

(2) Det har jeg aldri tenkt over, så det er litt vanskelig å svare sånn på direkten. Akkurat nå er jeg i en livssituasjon der jeg uansett ikke har tid til å engasjere meg så mye; jeg er småbarnsmor. Men jeg kunne godt tenke meg å bli aktiv senere. Jeg er positivt innstilt til Human-Etisk Forbund.

Aktuelt

REPORTASJE

NOTISER

BILDER FRA VERDEN

INTERVJU

F. Corbis/Scanpix

Marker Darwin dagen

Galapagosøyene var sentral i Charles Darwins utarbeidelse av evolusjonsteorien. Der oppdaget han blant annet 13 ulike finkearter, seinere kjent som Darwins finker. På bildet ligger et utvalg av dem på Darwins notater til *Artenes opprinnelse*. Disse finkeartene er blitt et lærebokseksempl på hvordan evolusjonen, gjennom det naturlige utvalg, former og danner nye arter. Fødselsdagen til Charles Darwin, 12. februar, er blitt en «sekulær helligdag», en dag for feiring av vitenskapen og menneskheten, uavhengig av nasjonalitet og kultur. Verdt å markere? På darwin.org finner du gode forslag til måter å markere dagen på.

Se også fritanke.no for norske markeringer.

Humanistisk håndsrekning

Det humanistiske livssynet forplikter oss som individer til å være gode medmennesker. Betyr det at Human-Etisk Forbund også bør være en kanal for omsorgsfulle humanistiske hender?

T Kristi Bergh F Corbis/Scanpix

Hverdagshumanisme, kalte den nederlandske humanisten Jaap van Praag det i 1957. Det humanistiske livssynet forplikter til en «praktisk solidaritet i forhold til menneskers daglige problemer, spørsmål og behov»; en humanisme som ikke bare er intellektuell, men som også engasjerer seg i sosialt arbeid. Blant annet som samtalepartnere i sykehus, i det militære og i fengsler, og som generelt kan «stå til rådighet med livssynsveiledning i tråd med humanistiske idealer».

Dette er en tanke som er fullt ut realisert i Nederland, der humanistiske samtalepartnere finnes på sykehus, i fengsler og i det militære på lik linje med kristne prester. De har også sin egen utdanningsinstitusjon. Belgia har tilsvarende ordninger, og «humanistiske kapellaner» finnes også i USA og Storbritannia.

TIL TROSS FOR at Norge er preget av statskirkens monopolsituasjon i offentlige institusjoner, med prester i sykehus, fengsler og det militære, har satsningen i Human-Etisk Forbund på slike omsorgstilbud vært til dels små og spredte. Noe av årsaken til dette er at forbundets prinsipielle posisjon har vært å arbeide for livssynsnøytrale tilbud til alle. Men så lenge målet viser seg å være langt framme, har ønsket om livssynsspesifikke alternativer blitt formulert.

På forbundets landsmøte i 2009 ble spørsmålet stilt svært konkret: Hva skal Human-Etisk forbund tilby av omsorgstjenester, og på hvilket nivå skal eventuelle tjenester tilbys?

Spørsmålet er undersøkt i en utredning om krise- og omsorgsarbeid i Human-Etisk Forbund, ført i pennen av rådgiver Kaja Melsom, som har bakgrunn som filosofisk praktiker.

UTREDNINGEN BESKRIVER hvordan en rekke ulike tiltak under paraplyen omsorg er satt i gang forskjellige steder i landet siden 1980-tallet, med varierende hell. Det har i hovedsak vært støttesamtaler,

ulike samtalegrupper og telefontilbud. Utredningen påpeker at de fleste har ebbet ut på grunn av manglende pågang, ressurser eller lokal/sentral vilje. En av konklusjonene i rapporten er at kjennetegnet på omsorgssatsningene i forbundet er at de er blitt vedtatt uten for-

utgående debatt og skikkelig begrunnelse. Utredningen anbefaler derfor at organisasjonen tar en grundig debatt om *hvorfor* det skal satse på omsorgstjenester, sett i lys av øvrige prinsipper og målsettinger. En slik debatt vil også gi svar på *innen hvilke områder og på hvilket nivå* HEF skal engasjere seg.

Presten er sjelesørger og kirka har diakonien, men må et humanistisk livssynsamfunn ha det vi litt upresist kan kalle omsorgstjenester?

FRI TANKE HAR SNAKKET MED noen frivillige som har vært aktive i ulike omsorgstiltak i Human-Etisk Forbund.

Wenche Malmedal har siden midten av 1990-tallet vært aktiv i omsorgsgruppen i Trondheim lokallag, som har tilbudt støttesamtaler blant annet til de som har ønsket det. Hun mener Human-Etisk Forbund som livssynsamfunn har en moralsk plikt til å stille opp.

– Vi lever ikke i et vakuum, vi er medmennesker. Hva gjør vi for å være gode

medmennesker? Gode medmennesker er man selvsagt utenfor organisasjonen også. Men med forbundets grunnleggende livssyn og menneskesyn - og ikke minst synet på fellesskapet - har vi et spesielt ansvar for å stille opp for våre medmennesker som er i en vanskelig situasjon.

HUMAN-ETISK FORBUND må legge til rette for at medlemmer i fellesskap kan være gode medmennesker.

– Jeg synes det går som en rød tråd gjennom hele organisasjonen, inkludert seremoniene, og særlig konfirmasjon, at vi skal hjelpe hverandre til å bli gode medmennesker.

Og det kan alle være, mener Malmedal, som selv er utdannet psykiatrisk sykepleier.

– Yrkesbakgrunn har ingen betydning for om du er god samtalepartner, men de fleste både ønsker og har behov for en liten skoloring på forhånd.

HUN MENER LIVSSYSSAMTALER - eller omsorgssamtaler - til de som ønsker det, bør være minimum det Human-Etisk Forbund kan tilby.

– Vi - og andre frivillige - kan komme inn og ta samtaler med de som er i en vanskelig livssituasjon, som et supplement til det offentlige. Kirka har sine sorggrupper og individuelle samtaler, som ikke kan

01 Arild Knutsen har vært engasjert i Human-Etisk Forbund i en årrekke. Han er primus motor i LISA-gruppa i Oslo.

02 Wenche Malmedal har vært med i omsorgsgruppen i Trondheim fylkeslag siden 90-tallet.

03 Are Seljevold har hatt både individuelle støttesamtaler og sorggruppesamtaler, samt samtalegruppe i fengsel.

04 Solrun Husum trenes som livssynssamtalepartner i pilotprosjektet mellom Ullevål universitetssykehus og Samarbeidsrådet for tros- og livssynsamfunn.

01

02

03

04

01

02

► sees som terapi. Det er der jeg tenker at vi har en oppgave som livssynsorganisasjon, først og fremst overfor medlemmene våre, men også overfor andre som ikke finner plassen sin innenfor andre frivillige eller religiøse organisasjoner, sier Malmedal.

– Ja, jeg synes det er noe som kreves av oss som livssynssamfunn, men vi skal gjøre det også fordi det er et behov der, sier Solrun Husum. Hun er pensjonert ergoterapeut og høgskolelærer, og har vært engasjert i Human-Etisk Forbund i en årrekke, blant annet i Troms fylkeslags samtalepartner-prosjekt tilknyttet Universitetssykehuset i Nord-Norge på begynnelsen av 2000-tallet. Prosjektet ble nedlagt etter prøveperioden av ulike årsaker, en av dem at det var vanskelig å nå fram til mulige brukere med tilbudet.

– Når du ligger på sykehus, vet du at det finnes prester der, men du glemmer at det kanskje går an å høre om det finnes annet.

I DAG ER HUSUM del av pilotprosjektet som er et samarbeid mellom Ullevål universitetssykehus og Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn. Medlemmer fra ulike livssynssamfunn kurses for å kunne stille som samtalepartnere på sykehus, men her sitter en egen prosjektleder innenfor veg-

01 Presten har vært en selvsagt del av militær- og sykehusvesenet lenge, men flere og flere ønsker ikke prestens tilbud. Kan Human-Etisk Forbund gi et alternativ?

02 En samtalepartner er ikke helsepersonell, men et medmenneske som kan brukes som klagemur om nødvendig.

gene på sykehuset og samarbeider med presten.

Selv om norske sykehusprester - og tilsvarende i fengsler og i militæret - gjerne mener de kan være samtalepartnere uavhengig av livssynstilhørighet, er det nettopp livssyns-aspektet som er viktig for Husum.

– Jeg har jobbet sammen med sykehuspresten, og vi hadde fine samtaler over kaffekoppen i pauserommet. Men når det kommer til begrunnelse for handling, skiller vi lag. Jeg vet det religiøse er der, og det ønsker jeg å være fri fra. Det er hovedbegrunnelsen min for å drive med dette, poengterer Husum:

– Hvis jeg er syk og ønsker en samtalepartner, ønsker jeg ikke en religiøs samtalepartner. Jeg ønsker å være beskyttet mot det påtrengende som kan være i det religiøse. Det er ikke fordi jeg er redd for å bli omvendt, men i en svak situasjon er det en ekstrabelastning å måtte avvise det religiøse.

HUSUM UNDERSTREKER forskjellen mellom en samtalepartner og andre:

– Vi kommer verken som juridiske eksperter eller helsepersonell, men som medmennesker som kan brukes som en klagemur om nødvendig. Er du bekymret og sier det høyt, hører du hva du sier. Hvis du bare tenker, kverner tankene gjerne rundt og rundt. Får du det ut, kan du kanskje se løsningen selv. Et medmenneske kan bidra til høyttenkning.

Det å tilby en livssynssamtalepartner anser hun som del av det å være (livssyns-)samfunn, det å inkludere. Noe hun synes Human-Etisk Forbund har litt for lite av.

– Human-Etisk Forbund har seremo-

niene som er inkluderende og egentlig et omsorgsarbeid i seg. Det er viktig og må fortsatt styrkes. Ellers har det vært mange - spennende, bevares - intellektuelle aktiviteter, men det er ikke nok til å dekke livssynsbehovene i mitt liv.

Husum synes Human-Etisk Forbund er på rett vei med sitt engasjement der filosofiske livssynssamtaler utvikles som del av repertoaret.

– Det å filosofere sammen er med å dekke dette behovet. Når man møtes til foredrag deler man veldig lite.

ARE SELJEVOLD ER FILOSOFISK praktiker - det vil si at han er spesialisert i filosofiske livssynssamtaler. Han har hatt sorggruppesamtaler og enkeltsamtaler, og han har ledet samtalegrupper i fengsel og filosofikafeer i humanistisk regi.

– Det å ha et omsorgstilbud er helt i tråd med tankegangen om at man som humanist kan gjøre noe, mener han.

– Når humanistbevegelsen blir så stor som i Norge, kan man ikke bare sitte på økonomiske og menneskelige ressurser uten å bruke dem.

MEN DET MÅ VÆRE et hovedpoeng at man ikke kan konstruere behov, men må ta utgangspunkt i behov som finnes og være lydhøre overfor situasjonen.

– Det vi kan tilby er lavtersktilbud, tenker jeg, for mennesker som fungerer i hverdagen, men som trenger å snakke med noen fordi man sliter litt, være seg på grunn av sorg eller andre årsaker.

Han trekker fram fellesskapet. Før hadde folk tilhørighet til en menighet - kanskje gjennom vesentlige deler av livet. Selv om kirka fortsatt har en slik symbolsk legitimitet, er det mange som ikke kjenner seg igjen i det religiøse budskapet. Den kan ikke gi noe som bærer videre.

– Forbundets lokallag er ikke som en menighet, men seremoniene gir situasjoner hvor man møtes i familie-sammenhenger. Det er en kontekst hvor man stiller spørsmål knyttet til livets

Anbefaler nedleggelse av kriseberedskap

T Kristi Bergh F Corbis/Scanpix

Utredningen anbefaler å avvikle den nasjonale kriseberedskapsgruppa som ble etablert på begynnelsen av 2000-tallet, der formålet har vært å etablere lokale grupper med målsetting om å bli del av de offentlige kriseberedskapsplanene.

Bakgrunnen for anbefalingen er at kriseberedskapsgruppa mangler lokal forankring, som igjen gjør det vanskelig å gjennomføre den landsmøtevedtatte satsningen. «Vi befinner oss i den paradoksale situasjon at de fylkene som enstemmig har vedtatt satsningen på landsmøte, i dag er skeptiske til at HEF skal delta i det offentlige kriseberedskapsarbeidet. Mye kan tyde på at de prinsipielle innvendingene mot en slik satsing først er kommet opp etter at satsingen er vedtatt», heter det. Er det riktig at forbundet arbeider for å bli del av offentlige kriseberedskapsplaner på lik linje med presten, samtidig som man egentlig mener at presten ikke hører hjemme der?

Inge Sandem er gravferdstaler i Human-Etisk Forbund og leder for kriseberedskapsgruppa. Han er uenig i konklusjonen. Han mener det går an å ha ett prinsipielt standpunkt på sikt og likevel arbeide for en annen midlertidig løsning.

– Vårt prinsipielle standpunkt er at vigsel bør være offentlig, ikke religiøs, men likevel har vi egne vigslere, påpeker Sandem.

Han trekker fram at det i krisituasjoner kan være folk som har behov for å diskutere eksistensielle spørsmål, og at tilbudet skal kunne være et supplement til prest (og eventuelt andre).

– Det er fremstilt som at vi bare skal dele ut pledd og kaffe, det er positivt feil.

Sandem mener det burde ha vært behov for Human-Etisk Forbunds kriseberedskapsgruppe på Sundvolden 22. juli, men at gruppa kom på banen for seint.

– Jeg er ganske sikker på at hvis vi kunne ha tilbudt vår assistanse fredag kveld eller lørdag morgen, ville vi ha blitt ønsket velkommen, sier han.

Han forteller at i Stavanger var medlemmer fra kriseberedskapsgruppa ute og snakket med en som var Utøya-berørt.

Sandem erkjenner at kriseberedskapsgruppa - til tross for to landsmøtevedtak - er dårlig forankret i organisasjonen.

– Da jeg ble leder for gruppa, ble jeg veldig overrasket over at jeg måtte bruke energi på å argumentere for dette internt. Vi burde gjort en bedre jobb med å forankre det i organisasjonen. Jeg har vært med i fem år, og vi har i hvert fall ikke kommet særlig lenger. Sånn sett er det positivt at vi får en diskusjon i organisasjonen og kan få en avklaring.

Les mer på fritanke.no. Se også side 67.

► begynnelse og livets mening. Jeg mener det er et potensial her. De frivillige som jobber med seremoniene møter kanskje også folk med problemer, men uten å ha overskudd til å ta de vanskelige eller dype samtalene. Men det er noe forbundet bør oppmuntre til, det må være rom for dette, og folk må kurses. Det ligger en mulighet til kontinuitet her som må utvikles.

Han liker at forbundet har beveget seg i retning å bli mer opptatt av eksistensielle tema og i større grad begynner å «tenke eksistensielt om meningsdimensjonen i livet».

– Humanister er allment opptatt av å forstå og forklare verden i tråd med vitenskapelige idealer. Det er fint, men du kan ikke gi et empirisk bevis for at verden skal bli bedre. Det krever tro.

Når man ikke tror på Gud, må man jobbe på andre plan. Da er det fint å møte mennesker som deler forståelsen av verden og å være i et miljø og utvikle tanker om verden med det utgangspunktet. Livssyn er også å dele tid med andre, være i sin

01 Bør Human-Etisk Forbund være del av den offentlige kriseberedskapsgruppen, slik at humanister stiller på linje med prest og imam ved større katastrofer?

02 Det offentlige makter ikke å ivareta de svakeste i samfunnet, men religiøse krefter stiller opp. Hva med de som ikke tror - bør Human-Etisk Forbund stille opp med suppekjøkken for dem?

samtid og utveksle meninger og tanker i forlengelsen av det.

PROFILERTE ARILD KNUITSEN, som er engasjert i Foreningen for human narkotikapolitikk (ingen tilknytning til HEF) og leder en samtalegruppe for rusmisbrukere i tilknytning til

Oslo fylkeslag, er blant de som mener Human-Etisk Forbund må ha som mål å se og ivareta hele mennesket. Derfor bør engasjement ikke begrenses til eksistensielle samtaler, men også bidra med humanitær hjelp

og omsorg til vanskeligstilte, på samme måte som man gjør gjennom HAMU (forbundets humanitæraksjon).

– Narkomane, romfolk, fattige – dette er vanskeligstilte grupper som er særlig sårbare, også for indoktrinering og religiøse overgrep. Enhver kan ramle utpå og få store problemer i livet. Er du medlem i kirken og ramler utenfor, vet du at du har Kirkens Bymisjon som sikkerhetsnett utover det norske velferdssamfunnet. Er du medlem i Human-Etisk Forbund er du en del av et livssynsfellesskap. Da burde du kunne vite at hvis du ramler utpå - enten det er på grunn av rus, psykisk helse, omsorgssvikt, sykdom eller fattigdom - er HEF der og har særskilte tiltak for deg, for å hindre at du lider den verste nød.

Han tror engasjementet finnes blant forbundets medlemmer.

– Jeg vet at Kirkens bymisjon rennes ned av frivillige som ønsker å bidra. Jeg har møtt mange som

01

Må svare på mange spørsmål

Hovedstyret ber fylkes- og lokallag svare på en rekke spørsmål knyttet til Human-Etisk Forbunds omsorgsengasjement. Blant annet om rollen forbundet skal ha som pådriver for livssynsneutrale offentlige tjenester; om hvordan det å gå inn som aktør i feltet har betydning for den rollen; og hva slags omsorgstjenester forbundet kan gi og på hvilket nivå.

Høringsfristen er 31.03.12.

- er humanetikere og som heller ville ha bidratt gjennom HEF. Når det ikke finnes, går de andre steder.

DET ER IKKE EN TANKE Wenche Malmedal umiddelbart slutter seg til. Hun understreker at Human-Etisk Forbund som organisasjon ikke må favne altfor vidt.

– Jeg tenker det har noe med hvor man begrenser seg. Mange humanister er jo også engasjert i andre organisasjoner, kanskje nettopp fordi man har dette livssynet, og dette kan være mer riktige kanaler for slikt engasjement, sier Malmedal.

Men det må likevel eksistere rom for lokalt mangfold, synes hun.

Det synes Arild Knutsen også:

– Det må fortsatt være slik at frivillige lokalt kan utprøve tiltak. Da vil grasrota kunne utforske hva det er behov for. Så kan det som blir stort og vellykket gå inn i mer organiserte former og bli mer permanent tilbud.

– Hvis noen ser at Human-Etisk Forbund kan gjøre et bestemt arbeid i sin kommune;

01 Mange ønsker at Human-Etisk Forbund skal etablere lavterskeltilbud, for mennesker som fungerer i hverdagen, men som sliter litt og trenger å snakke med noen.

at det fins kompetanse og ressurser, synes jeg det må være en kultur på at dette kan vi gjøre, mener Are Seljevold.

HAN TROR DET Å gjennomføre en utredning er bra, det gjør at organisasjonen kan bli mer selvbevisst på hva det dreier seg om. Også på den spenningen som ligger mellom det å være en livssynspolitisk organisasjon - som arbeider for en livssynsneutral stat og offentlige tjenester - og det å være et livssynssamfunn som tilbyr sitt livssyn.

– Vi ser at de frivillige organisasjonene er blitt en viktig del av samfunnet gjennom å drive støttetjenester - med økonomiske midler fra staten. Trekker vi oss helt tilbake fra den arenaen, bidrar vi ikke til at det sekulære synet får utvikle seg. Jeg tror vi må på banen og vise at det finnes alternativer. ❖

Oppdatert

Det er ikke slik at «**hele Norge**» går i kirka på julaften. I 2010 møtte 11 prosent opp (*talene for 2011 er ikke klare pr d.d.*). Til tross for flere julaften-gudstjenester enn før, er besøkstallet synkende.

Journalist **Marius Lien** fyrte av en bredside mot ateister i Morgenbladet. Inspirert av Antirasistisk senters Tea-Time, inviterte Humanist-redaktøren ham til te i Humanismens hus. Les om det på fritanke.no.

Sverige har avslått asylsøknaden fra en pakistansk ateist som har tatt avstand fra islam. IHEU og Humanisterna har engasjert seg i saken til **Khalid Saeed**, som skal ha blitt truet og mishandlet før han og familien klarte å flykte. Pakistan har dødsstraff for blasfemilov.

«Jeg er ikke noe fan av islam, det er noe føydalistisk premoderne med det som virker totalitært, men likevel mener jeg ikke at de som tror på det er garbage. På samme måte som jeg ikke er fan av kristendom, men har gode venner som er kristne. Det er to tanker man faktisk bør ha i hodet samtidig.» (**Thomas Seltzer i Morgenbladet**)

Humanistisk livssynsskole

En gruppe lærere jobber for å starte en ungdomsskole basert på et humanistisk livssyn i Oslo. Skolen skal erstatte RLE-faget med filosofi og kritisk tenkning skal gjennomføre alle fag.

Utdanningsdirektoratet har sagt nei til skolens søknad fordi en humanistisk skole ikke kan sies å være «religiøs» som det ordrett kreves i privatskoleloven. Saken er nå anket til Kunnskapsdepartementet.

Menneskerettighetsekspert Njål Hostmælingen mener avslaget er i strid med menneskerettighetene. Han viser til at humanisme allerede er akseptert som et likeverdig livssyn.

– Har staten først akseptert humanisme som et likeverdig livssyn, må denne likeverdigheten gjelde alle områder. Hvis ikke blir det ulovlig diskriminering.

Les mer på Fritanke.no.

Argumentasjonskurs mot høyreekstreme

Human-Etisk Forbund tok i høst initiativ til å kurse debattanter i å konfrontere rasismen på internett. Lars Gule var kursleder, med over 15 påmeldte, og flere forespørslere i ettertid. Det er godt mulig det blir nytt kurs til våren.

– Hvis vi kan motivere og støtte noen som ønsker å ta til motmæle mot høyreekstreme, innvandrerfiendtlige, rasistiske og islamofobe utrytninger og holdninger, da er ganske mye vunnet, sier Lars Gule. Rådet

hans til de som vil debattere er: – Tenk kritisk, sett deg inn i spørsmålene det er snakk om. Faktakunnskap er på mange måter alfa og omega. Lær deg hva rasisme og islamofobi er – det finnes forståelige definisjoner. Og så er det bare å gå i gang. Skriv skikkelig, bruk stavekontrollen, trekk pusten, og så poster man innlegget. Og husk, nettdebatter kan være svært vanedannende. Ta derfor pauser innimellom.

Les mer på Fritanke.no.

– Omvend meg

Den tidligere teologi-studenten og ateisten Kjetil Hope utfordret kristne på debattstedet Verdidebatt.no. Han vokste opp kristent og trodde tidligere, og er åpen for å tro igjen – hvis argumentene er gode nok.

– Da vil jeg ikke nøle med å skifte tro. Så utfordre meg, fortell meg hva jeg skal gjøre, skrev han.

Det ble etter hvert til et dokumentarvideoprosjekt på Vårt Lands nettsider, der Hope har møtt ulike kristne troende gjennom flere episoder, både filosofen og Jordmora.

Men blir han omvendt?

Se omvendmeg.no og fritanke.no.

01

02

Hva nå Egypt?

T Kirsti Bergh F Corbis/Scanpix

Hvor går den arabiske våren? Islamistpartiene fikk nær 70 prosent av stemmene i andre valgrunde i Egypt. Humanistroyter er ikke hørbare, og hæren slår ned på de demonstrantene som krever umiddelbar maktoverføring til sivile krefter.

01 Kvinner i kø for å stemme under andre valgongang i Egypt i begynnelsen av desember. Islamistpartiene av ulike valg fikk 69 prosent. Hvilke konsekvenser vil seieren få for religiøse minoriteter og kvinners rettigheter? Den egyptiske feministen Nawal El Saadawi boikotter valget og karakteriserer det som «komedie» og «fake valg». Hun spår et tilbakeslag for kvinner. Det er et problem for egyptiske kvinneaktivister at mange kvinneorganisasjoner var kapret av Mubarak-regimet og temaet er derfor uheldig knyttet til det gamle regimet.

03

04

05

02 Heltildrekket kvinne stemmer. Mange av kvinnekandidatene er også islamister - den nye konstitusjonen krever et visst antall - fra moderate kandidater til den niqabkledd salafistkandidaten Marwa Ibrahim al-Qamash. Valgplakaten hennes viste et bilde av en rose i stedet for henne.

03 Valgmøte for det salafistpartiet al-Nour. En ung jente titter fram fra forhenget der kvinnene må sitte mens en ung gutt deler ut valgmateriell. Dette ultrakonservative islamistpartiet kom på andreplass i første runde i det egyptiske valget. Partiet ble spådd å få mindre enn ti prosent, men oppnådde tretti prosent i andre omgang. En del av oppslutningen skyldes sannsynligvis den veldedige innsatsen partiet har gjort overfor fattige og syke med flere, etter at partiet ble opprettet i januar i fjor.

04 Demonstranter kaster stein mot sikkerhetsstyrker i Kairo. Mer enn 500 er såret og 10 er døde i sammenstøtene for jul.

05 Få dager før jul 2011, så det dårlig ut for en fredelig julefeiring i Kairo.

En forgudet ateist

T Marit M. Simonsen F Corbis/Scanpix

På klingende Oxford-engelsk forteller han sterkt troende mennesker rolig at menneskesinnet har en utrolig evne til hallusinasjoner. Med venstre hånd vifter han vekk fans med «Dawkins is God»-t-skjorter, mens han med høyre hånd skriver de vakreste ord om naturen, evolusjon og vårt slektskap med resten av de levende vesenene på jorda. Richard Dawkins (70) er både poet og en kriger med ord.

DAWKINS KALLES OFTE en av «*The Four Horsemen*», betegnelsen på de fremste representantene for den såkalte «ny-ateismen»; Sam Harris, nylig avdøde Christopher Hitchens, Daniel Dennett og Richard Dawkins. Dawkins og Hitchens er gjerne blitt ansett som spesielt frådende og ildsprutende i møte med religiøse. Men da Fri tanke traff ham var han rolig, høflig og blid. Man kan lure på hvordan en så professoriell og dannet mann har fått rykte på seg for å være en av de argeste sinna-ateistene på kloden.

Jeg synes klarhet er en viktig verdi.

Hyllet, hatet og fordømt til helvete. **Richard Dawkins** er i alle fall kontroversiell.

– Jeg prøver bare å være klar, forklarer Dawkins, konfrontert med at han røsker livsløgnen fra folk i løpet av en runde spørsmål og svar.

– En mann spurte hva jeg kunne si til sånne som ham, som hadde møtt Jesus og levd med troen hele livet. Det er jo helt klart at denne mannen var ærlig og oppriktig, men det er jo jeg også, poengterer han.

– Jeg mener faktisk at de som hevder å kjenne Jesus, personlig lider av en vrangforestilling, og det var det jeg sa. Jeg kunne kanskje formulert meg mildere, men jeg mener jeg ikke har noe å unnskyldes.

DAWKINS BLIR OFTE kritisert for å være for krass og skarp i møte med troende. Men han synes ikke han er slem av den grunn.

– Jeg tror at vi har blitt så vant til at religion er immun for alle former for kritikk, slik at selv mild kritikk gir en følelsen av at brodden i det som sies er skrudd opp. De oppfatter tonen mer aggressiv og

insisterende enn den virkelig er, fordi de er blitt vant til en mild og dempet tone, sier Dawkins, mens han nipper til sin kopp med svart kaffe.

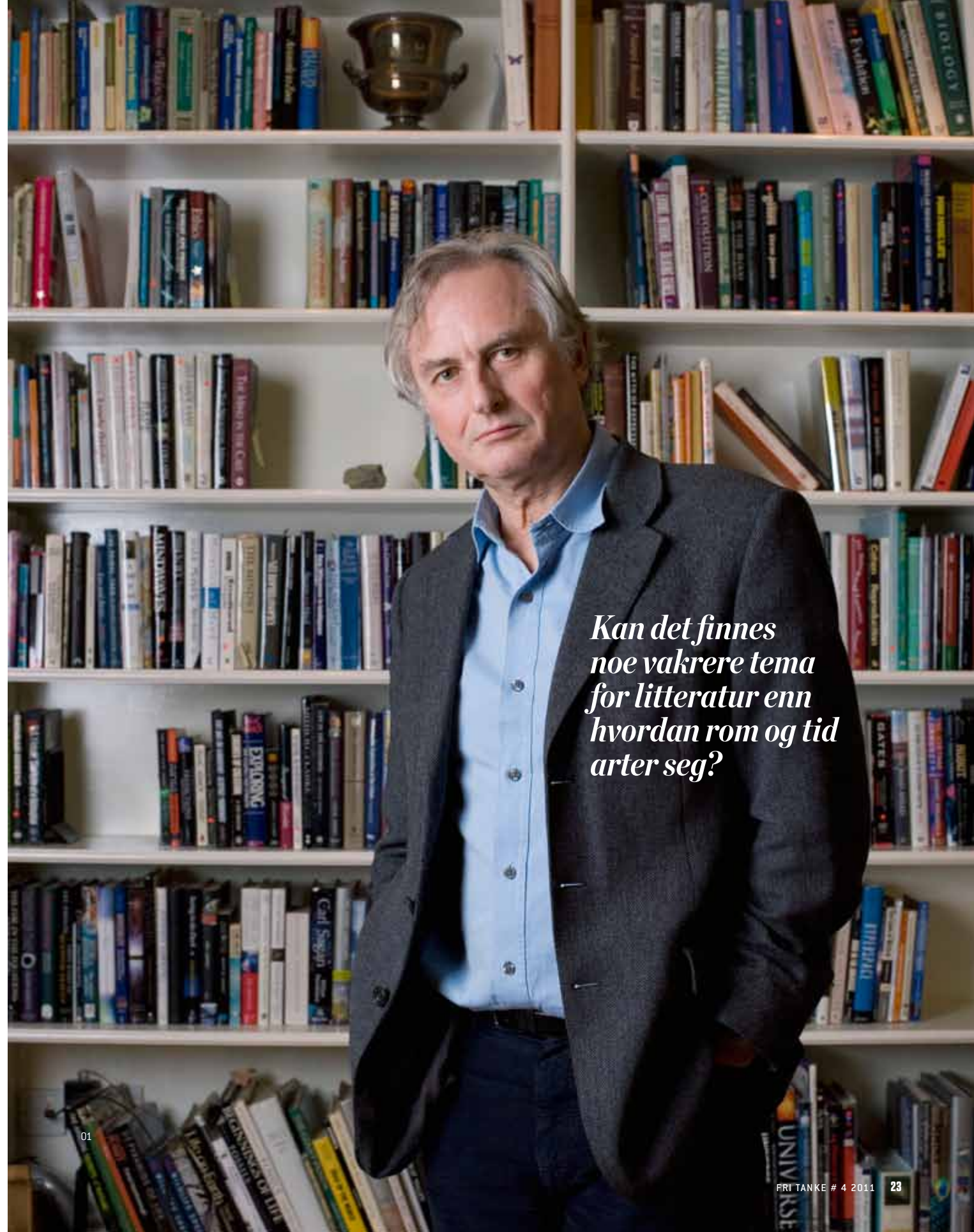
01 Richard Dawkins har en rekke populærvitenskapelige bøker bak seg, blant annet *The Blind Watchmaker*, *Det egoistiske genet* (på norsk på Humanist forlag) og *Gud – en vrangforestilling*.

– Jeg synes klarhet er en viktig verdi. Dessverre blir klarhet misforstått som aggresjon. Hvis du snakker klart og enkelt kan det høres aggressivt ut.

DET ER IKKE BARE tonen han kritiseres for. Mange prominente teologer mener at Dawkins ikke kan avvise Gud før han har undersøkt deres argumenter nærmere.

– Hvilken teologi!?, fnysrer Dawkins. Han låner karakteristikk av dette argumentet fra biologvennen og bloggeren PZ Myers, og kaller det *The Courtier's reply*. Myers sier kravet om å besvare teologien er som et krav om å gi detaljkunnskap om keiserens nye silke før man kan påpeke at han er naken. Det er ikke rart at folk reagerer.

DAWKINS SKAPER OGSÅ reaksjoner innad i humanistbevegelsen. Han er vise-president (en av flere) British Humanist Association, Human-Etisk Forbunds britiske søsterorganisasjon. Men det er ikke sikkert han hadde passet like godt inn ▶

Kan det finnes noe vakrere tema for litteratur enn hvordan rom og tid arter seg?

01

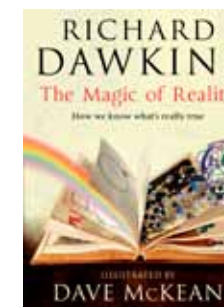

F. Even Gran

02

03

Magisk om virkeligheten

I fjor høst ga Dawkins ut en barne- og ungdomsbok, *The Magic of Reality*, som ser på hva mennesker har trodd om fysiske fenomen og grunnleggende spørsmål. Som hva ting i verden er skapt av; hva solen er; hvorfor det er natt og dag og sommer og vinter; hvorfor grusomme ting skjer.

Boka tar for seg ulike myter fra hele verden og bruker det som utgangspunkt til å forklare hva menneskers undersøkelser har avdekket om hvordan ting henger sammen. Boka er illustrert av kunstneren Dave McKean.

01 Sannsynligvis ingen Gud. Dawkins stod økonomisk og markedsføringsmessig i spissen for British Humanist Associations ateistbusskampanje, som samlet inn over 1,4 millioner kroner. Det rakk til hundrevis av ateistbusser over hele England i 2009.

02 For sin evne til å formidle vitenskap og for sitt bidrag til biologiforskningen, mottok Dawkins et æresdoktorat ved Universitetet i Oslo i 2011.

03 Dawkins var gjesteredaktør for julenummeret av *New Statesman* i 2011, der han fyrte av en bredside mot statsminister David Cameron og hans religionspolitikk, ikke minst støtten til religiøse skoler: Budskapet til barna er at de tilhører en bestemt tro, vanligvis sine foreldres, noe som bereder grunnen for et liv med diskriminering og fordommer, mener Dawkins.

▶ blant sine norske livssynsfrender – han synes nemlig humanistiske seremonier i stor grad er overflødige.

– Noen sier at mennesker trenger seremonier og ritualer. Det er meg ikke imot. Jeg går gjerne i andres religiøse bryllup. Men jeg ville ikke selv bry meg med å skaffe en humanisttaler til et bryllup eller en gravferd. Jeg arrangerte min fars gravferd i fjor, og det falt meg ikke inn å invitere en humanisttaler. Jeg inviterte venner og hadde kulturelle innslag. Du kan lage dine egne ritualer, forteller Dawkins.

På spørsmål om ikke dette tyder på at selv han ønsket et ritual, svarer han:

– Nei, det er kanskje ikke et ritual en gang, men bare det å møtes og minnes en død person på en måte som er riktig for avdøde og de pårørende.

Han utdyper:

– Jeg føler ikke et sterkt behov for slikt, men jeg vil ikke kritisere noen for det. Man må få gjøre ting på sin måte.

DAWKINS ER I ALLE FALL ikke redd for å kritisere andres holdninger, som vi har

sett i hans møte med religiøse. Men religionskritikk er bare en del av det man burde promotere som humanist, mener Dawkins.

– Så klart vi må formidle kritisk tenkning!, utbryter han.

– Det henger nært sammen. Jeg må si meg enig med andre her, og si at det går begge veier. Hvis ikke din kritiske tenkning leder deg til ateisme, gjør du det feil.

Synes ikke du?, spør Dawkins. Han bryr seg lite med hvilken komfort religion og irrasjonalitet kan bringe, her er det metoden som gjelder.

Og det å finne sannheten er det viktigste, ifølge Dawkins,

uansett om det bringer glede eller ikke. Religiøse som finner styrke i å leve nærmere Gud, er ikke et argument for religiøsitet i hans øyne.

– Jeg bryr meg ikke om hvorvidt det er godt eller ikke, jeg bryr meg om hvorvidt det er sant.

MEN SANNHETEN KAN SÅRE. Og Dawkins fornærmer ofte andre med sine ord. Samtidig er han en av verdens mest hyllede

populærvitenskapsforfattere – når han ikke skriver om religion. Som formidler av vitenskap er Dawkins i en egen klasse. Han skriver med vakre analogier om hvordan gener sprer seg gjennom en populasjon og hvordan vår og andre organismers historie har utspunnet seg.

– Kan det finnes noe vakrere tema for litteratur enn hvordan rom og tid arter seg?, spør han.

– De burde gi Nobelprisen i litteratur til en sakprosaforfatter!

KANSKJE VILLE HAN vært en kandidat selv; bøkene hans er solgt i mange millioner kopier og oversatt til over 30 språk.

Poesien i språket hans skinner også gjennom i løpet av et 40-minutters intervju. På spørsmål om ikke et liv uten overnaturlige elementer mangler magi, svarer han uten tenkepause:

– Det er så villedet og så feil å si det! Det er mye mer magisk å ha forståelse. Ikke bare er universet vidunderlig, men det *må* være det, ellers kunne vi ikke vært her og fundert over det!, sier han med glødende øyne.

– Prosessen som har brakt frem den typen vesener som deg og meg, som kan forstå den, må være en spennende og vidunderlig prosess. Hvem kan unngå å bli ▶

Dawkins stod i spissen for demonstrasjoner mot pave Benedict XVI under hans statsbesøk Storbritannia i 2010. Dawkins ønsket paven tiltalt for menneskerettighetsbrudd for bevisst å ha dekket over pedofilianklagene mot katolske prester.

Richard Dawkins

- Richard Dawkins (f.1941) er en britisk evolusjonsbiolog.
- Han ble kjent i 1976 da boken hans *The Selfish Gene* (*Det egoistiske genet*, utgitt på norsk på Humanist forlag) kom ut. Boken forklarer hvordan evolusjon skjer på gen-nivå og skapte furor både i akademien og hos menigmann.
- Han har skrevet mange bøker, de fleste om evolusjon, deriblant *The Blind Watchmaker*, *The Ancestor's Tale*, *The Extended Phenotype* og *The Greatest Show on Earth*.
- I 2006 kom boken *The God Delusion* hvor han søker å overbevise verden om at Gud ikke finnes.

► fortryllet av den forståelsen? Det å legge seg ned under misforståelser, uforstand og ignoranse er feigt, og det gjør livet tomt og uten sannhet.

DAWKINS PRØVER SELV å motarbeide denne følelsen gjennom sine bøker, nå også rettet mot barn og unge. Nylig kom barneboka *Magic of Reality* ut. Der presenteres ulike myter fra forskjellige kulturer om for eksempel hva sola er og hvordan menneskene oppsto, og deretter presenteres vitenskapelige forklaringer menneskeheten etter hvert har avdekket. Med Dawkins' ord fremstår denne forklaringen like magisk og vakker som mytene, vakkert illustrert av illustratøren, tegneseriekunstneren og filmskaperen Dave McKean. Kritikken mot boka er gjerne kommet fra religiøse som hevder den setter opp stråmannsmyter som Dawkins så kan slå ned.

DET ER ÅPENBART at Dawkins mener at vitenskap handler om mer enn nytte.
– Kunnskapen gjøres så billig når man annonserer at vitenskapen har brakt

oss non-stick stekepanner og post-itlapper, sa han engasjert under en tale på Universitetet i Oslo.

– Det er som å si at den eneste grunnen til å spille fiolin er for å trene fiolinistens høyre arm.

Dawkins ønsker seg vitenskap på pensum. Ifølge ham burde det være del av allmenndannelsen.

– Hvorfor er det slik at det ikke er flaut å si at man ikke forstår et fluggmatte, når folk rødmer hvis det avsløres at de ikke vet hvem velkjente forfattere er?

Dawkins føler sterkt for vitenskap og verdens vidunder. Han er ikke redd for å uttrykke det i klare ordelag heller. I et spesielt populært klipp på YouTube, hvor han får spørsmål om han ikke er for krass mot andre, svarer han at han slettes ikke er den verste. Han gjengir et sitat fra en tidligere redaktør av populærvitenbladet *New Scientist*, som Dawkins selv gjerne får æren for. Det er forståelig – det illustrerer personen Richard Dawkins godt.

– Science is interesting, and if you don't agree, you can fuck off! ♦

Forbundet

GENERALSEKRETÆREN

NOTISER

DE FRIVILLIGE

NORGE RUNDT

HUMANISTISK UNGDOM

STYREMEDLEMMET

F. Humanetisk Forbund

For barns rettigheter

Gjennom HAMU støtter Human-Etisk Forbund arbeid mot undertrykkelse basert på religion og overtro i Afrika og Asia. I høst besøkte HAMU-representanter, blant annet Bjørn Torjus Hanssen (bildet), Nigeria i regi av Young Humanistas Network (YHN). YHN er en ung humanistorganisasjon som særlig arbeider mot hekseforfølgelse av barn i delstaten Akwa Ibom, men også med grunnleggende rettigheter for gatebarn i Ibadan.

YHNs lokale samarbeidspartner, CRARN, driver et senter for barn som er utsatt for hekseforfølgelse. En helseklinikk for barna er – etter lokal tradisjon – oppkalt etter Levi Fragell.

◆ Les mer om HAMUs prosjekter på hamu.no.

T Kristin Mile, generalsekretær Human-Etisk Forbund

De frivillige er forbundet

I 2011 oppfordret Human-Etisk Forbund til kritisk tenking gjennom kampanjen «Ingen liker å bli lurt». Vi oppfordret til skepsis i møte med kvakksalvere, klarsynte og konspirasjonsteoretikere. Og vi advarte mot utnyttning av mennesker i en sårbar eller vanskelig livssituasjon. Kampanjen fikk bra oppslutning, særlig i sosiale medier, og vi holdt fokus på den gjennom hele året.

SOMMERENS GRUSOMME terrorangrep i Regjeringskvartalet og på Utøya har preget oss alle. Selv om kirken tok stor plass i sentrum av begivenhetene, og Human-Etisk Forbund og de andre trossamfunnene var mindre synlige i sorg- og minnemarkeringene, bidro også vi i fellesskapet. Ikke minst i gjennomføringen av store og verdige gravferder. I debatten utover høsten ble det satt fokus på viktige temaer som ytringsfrihet, høyreekstremisme og islamofobi, og forbundet har bidratt med aktive debattanter.

TROS- OG LIVSSYNSSAMFUNNENES plass i samfunnet er ett av spørsmålene som drøftes av det regjeringsoppnevnte tros- og livssynpolitiske utvalget. Utvalget har jobbet gjennom hele 2011 og leverer sine forslag ved utgangen av 2012. Konklusjonene kan skape nytt fokus på debatt om tro og livssyn i Norge.

HUMAN-ETISK FORBUND gikk inn i 2012 med nær 80.000 medlemmer. Vi er en stor organisasjon, og i stadig vekst. Det stiller krav til oss om utvikling og kvalitetssikring, både av organisasjon og seremonitilbud. I høst ble det nedsatt et utvalg som i 2012 skal sette fokus på organisering, utvikling av nye medlemstilbud og opplæring av tillitsvalgte og andre frivillige. Vi er en organisasjon basert på frivillighet. Uten de frivillige hadde det ikke blitt noen verdenskongress i høst eller noen seremonier. I 2011 har vi gjennomført 570 gravferder og 668 vigslar. Over 10.000 ungdommer valgte humanistisk konfirmasjon og nesten 2300 barn har hatt humanistisk navnefest.

TUSEN TAKK FOR FLOTT INNSATS til alle som jobber med seremoniene våre, og en stor takk til alle som bidrar til et livskraftig forbund gjennom sitt medlemskap. Jeg ønsker alle et riktig godt nytt år. ❖

– Vi bør ta eutanasi-debatten

– Human-Etisk Forbund bør være en veileder i viktige etiske spørsmål, sier nestleder i Oslo fylkeslag, Christian Grorud.

I motsetning til humanistiske søsterorganisasjoner i andre land, har forbundet ikke engasjert seg i spørsmålet om aktiv dødshjelp. Blant annet med henvisning til at det kan virke splittende.

For å få et bedre grunnlag for debatt, kartla Oslo fylkeslag i 2011 holdningen til aktiv dødshjelp blant HEF-medlemmer og i befolkningen generelt. Undersøkelsen viste at den minst kontroversielle modellen for aktiv dødshjelp støttes helt eller delvis av 87 % av medlemmene. Bare 9 % er helt eller delvis uenig.

Oslo fylkeslag ønsker undersøkelsen nå skal brukes til å initiere en mer presis debatt enn man har hatt tidligere.

– Vi bør skape debatt – og bidra til at den blir god og nyansert, uten at en på forhånd vet om dette fører til at forbundet tar stilling til lovendringer. Vi må også kunne vise at humanismen lever – at det ikke bare handler om å tolke tidligere tanker og «dogmer»!

På fritanke.no utdyper Grorud og Mette Nordhus, leder i Oslo fylkeslag, resultatene fra undersøkelsen og hvorfor de mener at det er viktig at forbundet tar tak i debatten om eutanasi.

Registrerer ikke barn

Trossamfunn flest i Norge har barne-medlemskap. Det har ikke Human-Etisk Forbund, men medlemmer kan registrere sine barn, så utløser de tilskudd. Barnet blir automatisk strøket når det fyller 15 år. Da kan de selv velge om det ønsker å bli medlem. I 1997 hadde forbundet 0,23 barn registrert pr medlem, mens i 2011 var tallet bare 0,09. Siden 1996 har medlemstallet økt med 49,4 %, mens antall registrerte barn har sunket med 40,9 %.

Hvorfor har medlemmer sluttet å registrere sine barn? Er det manglende kjennskap eller motvilje overfor ordningen?

Diskuter på fritanke.no

Tenk til 10

På tampen av 2011 lanserte Human-Etisk Forbund en ny nettbasert rekrutteringskampanje, Tenk til 10, der folk utfordres til å svare på ti spørsmål knyttet til forbundets livssyn. Målet er å bidra til at folk blir mer bevisst på sitt eget livssyn, og retter seg spesielt mot ungdom som var humanistiske konfirmanter sist vår.

– Tenk til 10 er ment som en påminnelse om at Human-Etisk Forbund er et mulig valg for dem når de nå er blitt gamle til å bestemme livssyn selv, forteller Ellen Jahren, fungerende informasjonssjef i Human-Etisk Forbund.

Se tenktil10.no.

KORT NYTT

HEF-stipend til rollespill

Borghild Roes stipend på kr 50 000 er tildelt Kenneth Aar, konfirmasjonsansvarlig i Hallingdal, til utarbeidelse og gjennomføring av et pilotrollespill for humanistiske konfirmanter. Globalt ansvar, menneskerettigheter og flyktnings situasjon er tema.

Mile fortsetter

Generalsekretær i Kristin Mile (55) har takket ja til et nytt åremål i Human-Etisk Forbund. Hun har sittet i stillingen siden februar 2006, og kan nå sitte seks nye år.

I intervju på human.no framhever hun arbeidet med organisasjonen og frivillighet som viktige områder videre.

Gjenopplev verdenskongressen

Årets store løft i Human-Etisk Forbund i 2011 var Verdenskongressen i august. 422 deltakere fra 50 land – fra alle verdensdeler – møttes i Oslo til seminarer, meningsutvekslinger og ikke minst hyggelig samvær. Se videoutdrag fra flere seminarer, digitaliserte taler og foto, både på fritanke.no og human.no.

Seremoniene er selve ryggraden i Human-Etisk Forbund, og de skapes av de mange og engasjerte frivillige i organisasjonen.

Navnefest

– Lykke til på ferden

Human-Etisk Forbund tilbyr fire livsfase-seremonier, navnefest, konfirmasjon, vigsel og gravferd.

Neste utgave:
Humanistisk konfirmasjon

Englad seremoni

Humanistisk navnefest er å markere en av livets store begivenheter med en seremoni på humanistisk grunnlag. Det feires at et barn er født og har fått sitt eget navn, en identitet, og det ønskes velkommen til verden. Foreldrene tar barnet med for at alle som er til stede, «samfunnet», skal få hilse barnet velkommen og slik at barnets navn skal bli «offentlig» kjent. I tillegg til en hovedtale og overrekkelse av navnetavler, inneholder seremonien kulturinnslag som musikk, sang og gjerne diktlesning.

Les mer om navnefest og andre humanistiske seremonier på human.no.

T Kirsti Bergh F Nadia Frantsen

– Hm, denne oppsetningen var ikke helt bra, sier Anne Grethe Øien og skuer utover festsalen i Kulturhuset Banken. Hun har akkurat kommet inn døra, satt fra seg en kurv med kandelaber, store og små lysestaker, krukker og vaser og talglys i ulike størrelser, og en stor bønne med friske blomster. Og en bunke norske flagg. I motsetning til det kirkelige seremonilokalet hvor høytidsrekvisittene har faste plasser, må Anne Grethe, som er navnefestansvarlig i lokallaget på Lillehammer, holde rekvisittene selv.

DET ER STOLPLASSERINGEN i det vakre rommet som bekymrer. Det er altfor mange stoler på de vertikale rekkene foran scenen.

– Her er det bare å begynne å flytte stoler, konkluderer hun, for det er viktig at de fremste stolene er forbeholdt navnebarn og foreldre – slik at fokus holdes på dagens hovedpersoner, de små barna.

DET ER SISTE LØRDAG i november, og det er en drøy time til klokka blir tolv og seremonien skal starte. Anne Grethe har eneansvar for navnefesten; hun er både arrangør, seremonimedarbeider og sjauer. Nå sjauer hun stoler. Men helt alene er hun ikke, for Anniken Midteng Kjærstad, som skal bidra med sang under seremonien, hjelper like godt til. Arbeidsantrekket for begge er bunad. Det er jo tross alt en festdag.

Ved flygelet sitter Christian Løyning Olsen. Han er til vanlig fysioterapistudent i Trondheim,

men har kommet ned ens ærend for å spille under dagens seremoni. Slik han har gjort for Human-Etisk Forbund siden han var 16.

Dagens taler, Didi Sunde, dukker også opp og hjelper til. Blomster, lysestaker og flagg plasseres ut. Og veven med humanistsymbol henges foran talerstolen. Alt ser ut til å være under kontroll.

– Det er jo blitt litt rutine, smiler Anne Grethe. – Men jeg har litt sommerfugler i magen likevel.

TIL VANLIG ER Anne Grethe Øien lærer i barne-skolen. Hun har vært medlem av Human-Etisk Forbund i omkring tjue år, tror hun. Men det var først etter at den mellomste datteren ble konfirmert at hun ble aktiv.

– Da var jeg litt kritisk – nei, det kan du ikke skrive, sier hun og retter på seg selv:

– Jeg hadde meninger om hvordan jeg syntes ting burde være i forbindelse med konfirmasjonsseremonien. Så ble jeg spurt da det trengtes nye folk til styret. Og da var det litt vanskelig å si nei.

Hun ler mens hun legger navnefestprogrammene på bordet ved døren.

LOKALLAGET PÅ LILLEHAMMER har mange medlemmer, men det er få aktive. De andre styremedlemmene har sine oppgaver og sine seremonier, derfor ordner Anne Grethe seremonien på egen hånd, men altså med god hjelp fra ►

01 Anne Grethe Øien er navnefestansvarlig i Lillehammer lokallag. Det vil si at hun er seremonimester, sjauer og dekoratør med mer, i en og samme person.

Hva skal barnet ha på seg?

En navnefest er en festdag, så hva skal det lille barnet være kledd i?

– Mange er usikre og spør «hva skal ungene ha på seg?», forteller navnefestarrangør Anne Grethe Øien.

– Hva en velger å kle dem i, er like forskjellig som alderen på ungene. Den kan være veldig forskjellig. Jeg svarer at de må finne det de synes er pent og som egner seg til fest. Noen har spurt om det er greit å bruke dåpskjole. De har kanskje dåpskjole som har fulgt slekta. Og det er greit. Men det er ikke så veldig mange som har det.

Fortsatt er det mange som opplever at det ikke er bare enkelt å fortelle at de ikke skal døpe barnet. Om det ikke skulle være tillatt å bruke et plagg som har vært i slekta i generasjoner, ville det kanskje gjøre det vanskeligere, tror Anne Grethe Øien.

► musiker, sanger og taler. Nå har hun hatt ansvar for navnefestene i fem år, etter at forrige ansvarlige trakk seg tilbake etter ti års engasjement.

– Jeg synes det er viktig at det finnes et tilbud til de som velger ikke å døpe ungene sine. Da vi fikk eldstemann fantes det ikke noe tilbud gjennom Human-Etisk Forbund. Vi hadde ikke lyst til å døpe ham, og prøvde å lage til egen fest for ham. Men det blir litt mer sus over dagen når du har en seremoni. Vi trenger litt høytidsfølelse. De fleste kulturer har livsfasemarkeringer, enten det er ved begynnelsen av livet eller ved avslutningen. Det er ikke noe religion trenger ha monopol på. Jeg tror det er et allmennmenneskelig behov.

ANNE GRETHE FORTELLER at det var vanskeligst i starten, da hun verken kjente til musikere eller visste om folk som kunne være kapable til å holde tale. Nå er hun godt fornøyd med formen de har kommet fram til.

– Jeg synes vi har fått til et program som fungerer. Det skal være høytidelig, men ikke på en slik måte at du blir svett. Det kan være søsken som har behov for å røre på seg, det skal være slik at man kan rusle rundt med en unge som trenger vugges litt. Målet er å få til en bra dag for alle. Vi prøver å balansere programmet slik at det er en passe fordeling mellom det høytidelige og det behagelige, og mellom prat og sang. Små unger liker ikke at det er mye prat. De blir ofte roligere under sanginnslag.

På Lillehammer er det også allsang på programmet.

– Ja, det er fint å dra med publikum litt. Sangene er «Din tanke er fri», for det er tradisjon i Human-Etisk Forbund, og så har vi valgt «Lykkeliten», for at det skal være noe som også de eldre kjenner igjen.

Men kommer det en familie med sitt tredje navnebarn prøver hun å passe på at det ikke blir helt likt som forrige gang.

– Men det er vel slik i dåp også, at det er mye likt fra gang til gang ...

AKKURAT IDET ANNE GRETHE trodde at hun hadde kontroll, viser det seg at det er noe feil med mikrofonen på talerstolen. Hvor er kulturhusmedarbeideren som kan hjelpe?

– Det er ikke moro når det blir trøbbel med lyden, sukker hun.

Heldigvis ordner det seg med lyden. Det gyllne formiddagslyset fra den vakre seinhøstdagen utenfor strømmer inn gjennom vinduene i festsalen. Ikke alle navnefestarrangører i Norge

01 Kulturhuset Banken i Lillehammer er et storslått seremonilokale.

02 Lille Sara er ett av dagens seks navnebarn. Hun får kanskje ikke med seg innholdet i talene, men ser ut til å kose seg likevel.

har så fine seremonilokaler som Kulturhuset Banken. Festsalen har kvaliteter på linje med kirkerommet. Det er høyt under taket, det er vakker ornamentikk med gullmaling langs alle vegger. Det er fantastiske takmalerier i klassisk stil, med løv og musikkinstrumenter, og fløyte-spillende kjeruber. På en av veggene henger et stort maleri av mor og to barn som høster epler.

IDET KLOKKA er passert halv tolv begynner gjestene å komme. Det er bunadskledder kvinner – og noen menn, og til og med bunadskledder babyer. Anne Grethe står i døren og deler ut program.

– Velkommen, smiler hun til hver og en.

Når alle endelig er på plass, kan seremonien begynne, og flygelets vakre toner fyller salen.

Det er Anne Grethe som ønsker velkommen.

– Og spesielt vil jeg ønske velkommen de seks navnebarna som vi feirer i dag. Veldig hyggelig å ha dere her, sier hun, og leser opp navnene på alle.

De små barna er eksemplariske, bare noen få gråtetoner høres. Andre barn pludrer og «synger» med når vokalisten stemmer i «Lykkeliten». Et barn er mest opptatt av å utforske – eller klype i – mammans ansikt.

– I dag feirer vi dere av to grunner, at dere har fått deres eget navn, men også for å ønske dere velkommen til fellesskapet vi har som mennesker, sier Didi Sunde.

Hun fokuserer i sin tale på de rettighetene barn har, ikke bare til sitt eget navn, men også til nasjonalitet, til å fremføre sine meninger og få de vektlagte, og til tanke-, overbevisnings- og religionsfrihet.

– Barns rettigheter utgjør viktige etiske budskap til oss voksne. De kan virke opplagte, men de er ikke det. Verken i Norge eller her i kommunen. De er idealer vi skal strekke oss etter, også i familiene.

HUN OPPFORDRER de tilstedeværende til å glede seg over sine barn – og hvor heldige de er – men også huske våre forpliktelser i forhold til at alle barn skal få oppfylt sine rettigheter.

Hun vektlegger alvoret, men også gleden. ►

01

02

01

02

03

- Hun snakker om den vanskelige oppgaven det er å gjøre det som er riktig når barnet blir større: beskytte, men ikke overbeskytte; la barnet utvikle seg, men ikke på bekostning av andre; gi barnet medbestemmelse, men ikke uten ansvar; oppfylle barnets behov, men ikke alle dets ønsker; gi barnet frihet, men ikke uten grenser...

Det finnes ingen oppskrift på hvordan lykkes som foreldre. Men noe grunnleggende gjelder:

- Det viktigste er at vi må ha respekt for barnet. For det barnet er, føler og mener. Og at vi gir barna våre tid sammen med dem. Tid til å vise at vi bryr oss om dem, at de er viktige for oss. Tid til å gjøre noe sammen, få felles opplevelser og felles minner, avslutter Didi Sunde..

ETTER ET MUSIKKINNSLAG er det tid for navnetavle-utdeling. Det er den humanistiske seremoniens svar på vievannet på dåpsbarnet, selv om den sekulære magien nok ikke når helt opp til den religiøse.

Taleren leser opp navnet på hvert enkelt barn, som så kommer opp med sine foreldre og får overlevert navnetavlen fra Anne Grethe. Hun hilser på hvert enkelt barn.

Etter at alle navnefamilieene er samlet på scenen, tar Anne Grethe ordet. Hun snakker om hverdagene, som er fylt av mye og hvor man skal rekke det meste.

- Sjø! har jeg tre unger som nå flyr på egne vinger. Jeg synes det var som i går at vi kom hjem fra sykehuset med eldstemann, men vips, nå er han blitt 25 år. Det man ikke har rukket å gjøre da, er for seint. Alt kan vente, gulvvasken kan vente, og klesvasken går definitivt ingen steder. Men det er ikke sikkert den snøkrystallen på neven, som veslejenten vil vise fram, er der om to minutter.

- Øyeblikket kommer ikke tilbake, sier hun. Etter at alle har sunget med på «Din tanke er fri», spiller pianisten «Nocturne». Da sovner flere av navnebarna, mens tre litt større småjenter danser så vakkert rundt.

01 Musikk er en viktig del av seremonien, og Anniken Midteng Kjærstad står for sangen.

02 – Øyeblikket kommer ikke tilbake, sier Anne Grethe Øien i sin avslutningshilsen til foreldrene.

03 Tidligere styreleder i Human-Etisk Forbund, Lorentz Stavrum, er bestefar til dagens eneste dåpskleddet navnebarn. Fra venstre: mamma Brita Haslie, pappa Brage Stavrum, bestemor Sissel Bjørkseth, bestefar med lille Sara, og storesøster Emilie foran.

ETTER SEREMONIEN står Anne Grethe i døra og sier farvel til hver enkelt. Det vanker mange godord.

Blant dagens gjester, er også Lorentz Stavrum, tidligere styreleder i Human-Etisk Forbund. Hans barnebarn, Sara, er blant dagens navnebarn. Og til tross for at han har overvært utallige navnefester som arrangør og taler, er det er første navnefest i familien. Han er godt fornøyd.

- Her er det ungene som er hovedpersonene og de er livlige og tilstede. Det synes jeg setter farge på seremonien. Og det var en flott tale og et veldig fint arrangement.

- Jeg la merke til at ditt barnebarn faktisk var det eneste navnebarnet med dåpskjole...

- Hehe, ja, det er lang tradisjon bak det, men ikke i min familie. Når det er tradisjon, får det stå seg at det kanskje ikke passer så godt i navnefest, smiler bestefar Stavrum.

SARAS PAPPA, Brage Stavrum, synes det var en fin seremoni, selv om han tilkjenner at han egentlig ikke er så opptatt av seremonier.

- Vi hadde egentlig tenkt å forbigå det i stillhet, men det var storesøster Emilie (6) som mente at hun måtte få en fest. Så da ble det navnefest. Det var et kompromiss, det var enten dåp i dongeri eller navnefest i dåpskjole, sier han spøkefullt.

Dåpskjolen ble laget spesielt til storesøster Emilie, den gang hun ble døpt, og er siden brukt av to kusiner.

- Det er pinlig å si det, men det var først og fremst på grunn av tradisjon. Den gang var jeg så ung at jeg ikke hadde ryggrad til å bryte tradisjonen i slekta, sier Brita Haslie, mamma til Emilie og navnebarn Sara.

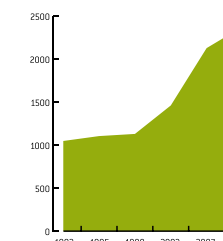
- Hva synes du om navnefesten i dag?
- Kjempefint og så tiltrettelagt for hva dagen skal være! Og taleren var veldig bra, hun snakket om det som er viktig, understreker hun. Og legger til hvor betryggende det var å få en epost i forkant som sa at det var helt greit om barnet ble urolig og man måtte gå til og fra under seremonien.

DA ALLE NAVNEBARN med familie og gjester er gått hjem, gjenstår å rydde vekk blomster, lys, flagg og tiloversblitte program. Roll up'en for Humanistisk Navnefest må ruller ned.

Anne Grethe puster ut.

- Det gikk jo fint. Ting kan alltid gjøres annerledes og bedre, men når folk er blide og ser ut som de har hatt en bra dag, og man får positive tilbakemeldinger, er det lønn for strevet, smiler hun. ♦

Utvikling i antall navnebarn

Ung tradisjon

Navnefesttradisjonen i Norge startet på Gjøvik i 1988. Fire nybakte foreldre som var medlemmer i Human-Etisk Forbund tok initiativet, og 6. august 1988 det året var det seremoni for åtte navnebarn i Gjøvik rådhus.

Du kan lese mer om den første navnefesten på fritanke.no

I dag arrangeres det Humanistiske navnefester over hele landet, og i 2011 ble 2 271 barn feiret på denne måten.

Glimt fra lokalplanet

Grunnplanet i Human-Etisk Forbund utgjøres av de mange fylkes- og lokallag rundt omkring i landet. Her er et utvalg av ting som har skjedd eller skal skje. Finner du lokal- eller fylkeslaget ditt?

01 NORDFJORD

Aukar aktiviteten

Nordfjord lokallag vil arrangere namnefest to gonger årleg. Håpet er å gjere lokallaget og seremoniane meir synlege for folk flest.

02 ÅRDAL

Rekordmange konfirmanter

Konfirmanterane frå Årdal er dei som har lengst reiseveg for å kome til kurs og seremoni i Indre Sogn, som går føre seg i Sogndal. Tidlegare har det berre vore mellom 1 og 7 påmeldingar derifrå, men i år er det 15 konfirmanter frå Årdal!

03 BERGEN

Nye lokaler

Hordaland fylkeslag flytta i november inn i nyoppussa lokale i Chr. Michelsensgate 4, sentralt i Bergen. – Vi vert langt meir eksponert enn tidlegare, og mykje lettare tilgjengeleg både for medlemar og besøkande, seier fylkesleiar Egil H. Haugland. Kontoret inneheld tre arbeidsplassar og tre møtelokale av ulik storleik.

04 HAUGESUND

Ingen liker å bli lurt

Human-Etisk Forbunds kampanje «Ingen liker å bli lurt» var utgangspunktet for Rogaland fylkeslags ideologiseminar 29. oktober. På human.no kan du se videoopptak av foredraget Gunanr Tjomlid fra Skepsis Norge holdt om kritisk tenkning. Se human.no

05 TRONDHEIM

Kick-off-seminar

28.januar. Kick off-dagsseminar for frivillige og tillitsvalgte i Sør-Trøndelag fylkeslag, hvor lokallagsarbeid planlegges og tips og ideer utveksles. Foredrag ved evolusjonspsykolog Leif E. Ottesen.

06 MALVIK

Kom på årsmøte!

Årsmøte i lokallaget 15. februar kl 18.00 i kantina på Malvik videregående skole. Lokallag i hele landet holder årsmøter på denne tida.

Se human.no for meir info.

07 TROMSØ

Medlemmer lærte om humanisme

18.-20. november 2011: De tre nordligste fylkeslagene samlet medlemmer til grunnkurs i humanisme: Hva er et livssyn? Hva er humanisme og humanistisk etikk? Hvordan kommer dette til uttrykk i Human-Etisk Forbunds verdiplattform, og hvordan gjennomføre organisasjonsdemokrati i praksis?

Se human.no for mer info.

08 KONGSBERG

Kurslederopplæring

Man kan ikke være kursleder for Humanistisk konfirmanter uten kunnskap. Derfor arrangeres det kurslederopplæring i alle fylker, blant annet for 75 kursledere på Kongsberg 20.-22.januar, med workshops og erfaringsutveksling

09 HORTEN

Menneskebibliotek

10.mars: Når det arrangeres Menneskebibliotek kan humanistiske konfirmanter velge mellom forskjellige «menneskebøker» – for eksempel en muslim, en blind gutt, en eks-soldat eller en homo-fil. I lånetida får konfirmanterne stille de spørsmål de vil i 20 minutter, og så kan de låne en ny.

10 SUNDVOLDEN

Suksess med kultur, kunst og myter

Fylkene Vestfold, Telemark og Buskeruds regionale kulturseminar siste helg i oktober samlet 80 deltakere som fikk ta del i Terje Nordbys kunnskaper om mytenes verden, samt foredrag om kunstmusikk og bildekunst, kunstutflukt, og ikke minst skarpe diskusjoner.

11 AKERSHUS

Fornøyde konfirmanter

95 prosent av 2011-sesongens foreldre og konfirmanter i Akershus vil anbefale Humanistisk konfirmasjon til andre.

12 DRAMMEN

Medlemskafé

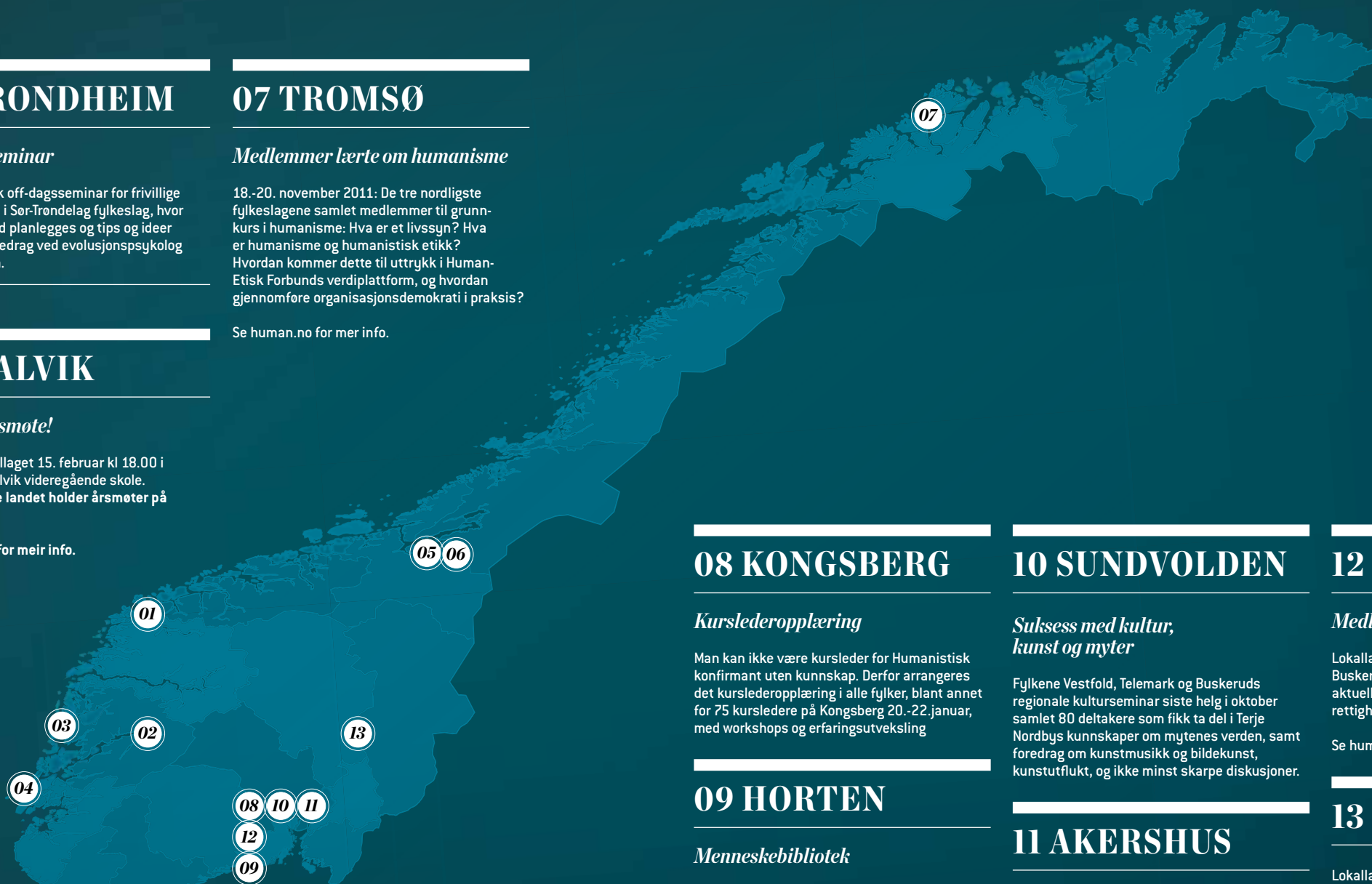
Lokallaget arrangerer jevnlig medlemskafé i Buskerud fylkeskontors nye lokaler, med ulike aktuelle tema. 30. januar er det «Menneskerettigheter i Grunnloven». Åpent for alle.

Se human.no for mer info.

13 HAMAR

Lokallaget på Hamar holder gratis kursserie, «Human-etisk forum». Etter tidligere å ha gjennomgått human-etikk som livssyn og i praksis, er det 4. februar duket for human-etikk og menneskerettigheter med Lars Gule, og kritisk tenkning med Kaja Melsom 3. mars.

Se human.no/hedmark for mer info.

T Helene Kleppeste,
leder av Humanistisk Ungdom

Kjip teknikk

«Jøss! Er **du** leder av Humanistisk Ungdom?» Som ung leder av en landsdekkende organisasjon blir jeg stadig mer bevisst på hva utsagn som dette egentlig er: det er hersketeknikker. Hersketeknikker er når noen bevisst eller underbevisst undertrykker en annen; ung eller gammel, mann som kvinne. Mange er ikke klar over at de gjør det, men det er en måte å kontrollere andre på.

HERSKETEKNIKKER gir ofte en dårlig følelse i magen som du ikke helt kan sette fingeren på. Om du er blitt utsatt for en hersketeknikk, ikke bli lei deg eller forbannet, men prøv å spørre litt nysgjerrig tilbake om hvorfor de valgte de ordene eller den holdningen.

DE SOM BRUKER hersketeknikker bevisst kommer ofte unna med det, det er noe vi alle burde ta tak i. Selv lærte jeg om dette i en kjip jobb. Vi burde bli kjent med hersketeknikker selv. Bevissthet rundt dette gjør at man kan unngå å bli tråkka på. Ved å kjenne til hersketeknikker er det lettere å avsløre dem, ufarliggjøre, og redusere virkningen av dem. ❖

Aktivister fra Humanistisk Ungdom aksjonerer for inkluderende juleavslutninger.

Aksjonerer for inkludering

Kampanjen *Skole for alle* – uansett tro eller tvil fokuserer på inkluderende skoleavslutninger og oppfordrer til at utøvelse av religion spares til fritiden. Motargumentene vi møter i aviser og debatter er like hvert år.

Her en noen, og våre svar: Det er norsk kultur og en tradisjon. Tradisjon alene bør ikke være et argument. Vi skal ta vare på norske tradisjoner, men ikke de som er diskriminerende. Hvis skolen skal formidle norsk kultur må den også formidle mangfoldet og bør ikke forkynne hva som er «rett» syn.

De fleste er kristne og ønsker gudstjeneste. Demokrati handler ikke bare om flertallets rett, men også om å beskytte minoritetene fra majoriteter som ofte er blinde for konsekvensene av

sin egen maktutfoldelse. Er det så farlig da? Man tar jo ikke skade av å høre på.

Det kan være ubehagelig for mange å føle seg tvunget til å delta i troshandlinger man ikke selv tror på.

De kan jo bare søke om fritak. Mange skoler har ikke verdige alternativer; de tilbyr søppelplukking og rydding. Noen ønsker kanskje ikke å be om fritak fordi de ikke vil skille seg ut fra klassen. ❖

Les mer

Les mer om kampanjen og andre aktiviteter på humanistiskungdom.no

Ikke født sånn

T: Kirsti Bergh F: Ingeborg Øien Thorsland

Født sånn eller blitt sånn – hvordan ble du humanist?

Ingen av delene. Mitt forhold til livsanskuelse er et bevisst og aktivt valg. Det er synspunkter og holdninger som er utviklet fra jeg var liten, gikk på søndagsskole og forsøkte å finne ut av hvordan verden virker og henger sammen.

Hva legger du i det å være humanist?

Det handler om å tro på mennesket, og at det er menneskelivet her og nå på jorda vi kan forholde oss til. Det er der jeg kan bidra. Å være humanist både gir meg noe og forplikter meg. Det avklarer hvordan jeg ser på verden og på mange små, og noen store, spørsmål i livet. Det forplikter meg også til å handle i tråd med det jeg tror på og står for.

Hva fikk deg engasjert i Human-Etisk Forbund?

Det var helt konkret at mannen min var sivilarbeider ved Sør-Trøndelags fylkeskontor og gjorde meg oppmerksom på det prekære behovet for frivillige. Så da begynte jeg som kursleder for konfirmasjon. Jeg har aldri angret på at jeg engasjerte meg, for jeg har møtt utrolig mange fine mennesker gjennom Human-Etisk Forbund, og det har gitt meg mye på det personlige planet.

Hvilke saker vil du prioritere i hovedstyret framover?

Jeg håper vi skal få ryddet plass til å bruke mer tid på politiske saker og livssynsmessige spørsmål, og mindre tid på administrative ting. Det kan være saker som forholdet til religiøse friskoler, og så er jeg veldig glad for vårt vedtak om omskjæring av guttebarn tidligere i høst.

Hva slags egenskaper bringer du med deg?

Jeg tror jeg er tydelig og fokusert på det vi skal ta stilling til. Og jeg tørr å være kritisk og å stille spørsmål.

Hvorfor er Human-Etisk Forbund viktig?

– Jeg håper vi er viktig for medlemmene våre, og at vi klarer å tilby både gode seremonier og arenaer for livssynsdebatt og annet. Human-Etisk Forbund har en viktig rolle som samfunnsaktør, men vi er viktig bare i den grad klarer å definere oss som viktig og klarer å bli oppfattet som relevante også i den tida vi går inn i.

Hvor viktig er det å være religionskritisk?

Kjempeviktig! I et åpent og demokratisk samfunn må alle finne seg i å bli gransket og kritisert, spesielt alle som har makt og innflytelse. Det gjelder også religion og religiøse praksiser.

Hva – om noe – er hellig?

Hva mener du med hellig? Artig ordvalg i Fri tanke. Hvis du med hellig mener noe som er viktig for meg og som jeg er villig til å jobbe hardt for, synes jeg det må være de grunnleggende menneskerettighetene, og at vi jobber for praksisen og utbredelsen av forståelsen for dem.

Er du flink til å ombestemme deg?

Jeg har ingen redsel for å endre mening, hvis jeg oppdager at det er gode argumenter for at jeg burde mene noe annet enn jeg gjorde før. Jeg tror ikke på dogmer eller evige sannheter.

Er du den som krangler eller holder kjeft, hvis «tante Anna» begynner å misjonere i familieselskapet?

Det spørs veldig hvem det er. Noen gamle tanter synes det er kjempeartig å diskutere og ønsker å diskutere med de yngre. Og da bidrar jeg gjerne i diskusjonen. Men hvis det er en engstelig person som synes det er skummelt når vi diskuterer eller utfordrer, eller det tar plass, så lar jeg det gjerne være. Det er en tid og et sted for alt, og jeg har ikke behov for at humanismen skal ta hovedrollen i alle livets sammenhenger. ❖

Tove Brekken (35)

Hovedstyremedlem:
Tove Brekken (35)

Utdanning/yrke:
Stipendiat i statsvitenskap, NTNU

Sivilstatus:
Gift, 2 barn

Konfirmert:
Kirkelig

Antall år aktiv i Human-Etisk Forbund:
14

01 Folketallet har økt fra to til sju milliarder mennesker på 85 år. Fra neste år av er Norge medlem av FNs Befolkningsskommisjon. To av tre er forventet å lide av mangel på trygt drikkevann innen år 2025.

Tema

Jo flere vi er, desto bedre er det?

Vi er sju milliarder mennesker som lever på denne planeten nå – er det et problem?

01

02

T Norunn Kosberg F Dinamo Magazine/ Corbis

- Overbefolkning er et tema som vekker sterke følelser. I FN har det nærmest vært umulig å ta opp spørsmål om overbefolkning er et problem på grunn av religiøs motstand mot kvinners reproduktive rettigheter fra enkelte konservative land. Særlig er tilgangen til prevensjon og abort betente tema. Også fra ikke-religiøst hold, for eksempel blant folk på den politiske venstresiden, er det liten vilje til å diskutere overbefolkning. Man vil heller dreie fokus over mot den ulike og urettferdige fordelingen av godene. Argumentet er at problemet ikke er antallet mennesker, men overforbruket blant de rikeste. For det ser

faktisk ut til at det er mulig å skaffe tilveie nok mat til enda et par milliarder mennesker – men da gjelder det blant annet å drive jordbruk mer effektivt, bygge ut enda flere arealer til jordbruk og kutte kjøttforbruket.

IFN-KRETSERRÅDER det altså en diplomatisk holdning til befolkningsveksten, nettopp fordi organisasjonen er konsensusdrevet. Så er organisasjonen også nærmest lammet når det gjelder å ta viktige beslutninger. «Vi er sju milliarder sterke», sa FNs generalsekretær Ban Ki-moon diplomatisk i anledning markeringen av sju milliard-milepælen, samtidig som han meldte at «varselklokkene ringer».

Jeg har mer tro på menneskeheten enn på enkeltmennesket.

LIVSKVALITET FOR ALLE? Overbefolkning handler om mer enn hvor mange det er mulig å skaffe mat til. Spørsmålet om hvor mange mennesker jorda kan bære er kanskje feil stilt. Mer interessant er spørsmålet om hva slags forhold vi skal leve under – livskvaliteten. I tillegg til mat trenger mennesker rent drikkevann, energi, boliger og mye annet. Allerede i dag er det mangel på rent vann – omkring en milliard mangler tilgang på rent drikkevann, mens 2,8 milliarder mangler tilgang på gode sanitære fasiliteter. Vannministeren i Bangladesh ser ingen utvei enn å sette sin lit til Gud. Ifølge den norske vanneeksperten Terje Tvedts bok *En reise i vannets fremtid*, skal

han resignert ha sagt: «Hvis det internasjonale samfunnet ikke gjør noe, overlater vi det til Gud. Allah vil redde oss». Ikke bare tilgang på mat og vann, men også det å dekke alles energibehov, er problematisk når befolkningen er stor. Naturressurser som olje og fosfor vil ta slutt, og på verdensbasis er det enorme problemer med økning i forurensing og forsøpling.

Samtidig er det lyspunkt – noe som er hovedårsaken til befolkningsveksten; barn vokser opp og folk lever lenger. Under den norske lanseringen av FN-rapporten «*State of the World Population: People and Possibilities in a World of 7 Billion*» sa Rune Frøseth fra FNs befolkningsfond at «dette er en dundrende suksess». Han henviste blant annet til den kraftige nedgangen i spedbarndødeligheten og økt levealder. Mens gjennomsnittlig levealder på verdensbasis i 1950 var 48 år, er den i dag 68 år.

PLANETVERSUSPEOPLE. Miljøet trues av økt menneskelig virksomhet. Klimadebatten med fokus på global oppvarming har fått mest oppmerksomhet i det siste, men er bare ett av flere miljøproblemer som er i ferd med å bli prekære. Levegrunnlaget for mange dyrearter forsvinner når leveområdene deres blir overtatt av mennesker og erstattet med åkerlandskap eller bebyggelse. Det vil være mulig å brødfø ni milliarder mennesker, men da må enda større landområder tilfalle menneskelig virksomhet. Anslagsvis blir mellom 10-100 arter utryddet hver dag. Antallet store sjødyr som sel og hval har gått ned med 90 prosent siden 1950. Når en art forsvinner kan det sette økosystemer ut av *spill*, noe som kan få katastrofale følger. Hvilke konsekvenser dette har aner vi ikke rekkevidden av, men det er ikke-reversibelt når en art dør ut.

01 Paven kommer nok aldri til å distribuere kondomer, som denne reklameboarden viser. Konservative religiøse holdninger gjør det vanskelig å ta opp problemer med overbefolkning.

02 Kinas ettbarnspolitikk er tvang som har senket befolkningsveksten.

☉ Se fotnoter side 51

I DAG SLIPPER vi ut så mye CO₂ at det globale klimaet påvirkes, vi forbruker mer energi enn vi klarer å produsere fra fornybare energikilder, verdens tropiske skoger avskoges i rekordfart og verdens fiskebestander overbeskattes. Økt forbruk av disse ressursene betyr økte miljøbelastninger.

Vi forbruker så mye i dag at det ødelegger miljøet på jorda. Men det er også ►

01 I Uganda føder hver kvinde fremdeles i snitt seks barn, og befolkningen er ventet å gå fra 33 millioner i dag til 67 millioner de neste 20 årene.

Overbefolkning handler om verdier, som gjør det vanskelig å diskutere.

► et problem for miljøet at svært mange mennesker trenger å heve levestandarden. Store deler av verdens befolkning lever i dag under de nasjonale fattigdomsgrensene. Disse lider under at de ikke har tilgang til livsnødvendigheter som energi, rent vann, mat, klær og medisiner. Hvis disse skal komme seg opp på en verdig levestandard, vil konsumet øke enda mer og bidra til økt press på naturressursene.

INDIVIDUELL VERSUS kollektiv rasjonalitet. «Vi trenger en velstandsøkning!» Dette er hovedvirkemiddelet for å bremse befolkningsveksten og det norske utenriksdepartementets (UD) offisielle politikk i befolkningsspørsmålet. UDs linje er å jobbe for en generell økning i levestandarden. Levestandarden må opp før befolkningstallene kan gå ned, er altså tankegangen. Spørsmålet er hvor lenge økosystemene kan bære det enorme forbruket som følger med at alle jordas milliarder skal nå en akseptabel livskvalitet.

Dessuten reduseress økosystemenes produksjonsevne når de reduseres i utbredelse, slik vi opplever i dag. Dermed reduseres evnen til å forsyne mennesker og dyr med ressurser. Samtidig må forbruket ned blant oss rikeste. Men vi er neppe villige til å gå ned i levestandard frivillig. Vi må spise som indere, med et overveiende vegetarisk kosthold, hvis det skal bli nok mat til alle på en bærekraftig måte. Men hvert enkelt menneske ønsker seg et best mulig liv. Å jobbe for å forbedre vår egen livssituasjon fremstår som det mest rasjonelle for hver enkelt av oss. Få er villige til å gi fra seg privilegier frivillig. I Norge kjemper fagforeningene for høyere lønn hvert år. Vi vil ha TV, bil, biff og en varm dusj hver dag.

Nettopp på grunn av dette har miljø-

forkjemperen Torbjørn Bjonness mest tro på kollektive løsninger. Han startet organisasjonen Nupeo for å sette søkelys på sammenhengen mellom befolkningens mengde og miljømessig bærekraft.

– Jeg har mer tro på menneskeheten enn på enkeltmennesket. Med det mener jeg at alle viktige og betydningsfulle beslutninger for en bedre ivaretagelse av miljøet har kommet i kjølvannet av nasjonale/globale/internasjonale beslutninger. Det gjelder beslutninger på EU-nivå vedrørende utslippskrav til biler, bygninger og energikilder, og det gjelder for eksempel utfasingen av KFK-gasser i forhold til ozonlag-problematikken.

INDIVIDUELL RASJONALITET innebærer at hvert individ ønsker det som er best for seg selv og sin familie. Vi ønsker oss et best mulig liv, men dette er ikke nødvendigvis forenelig med en kollektiv rasjonalitet. For den enkelte fremstår det som rasjonelt å få barn, mens summen av disse ønskene er skadelig for miljøet på jorda. Nå har staten Oregon i USA gått ut og sagt at det som virkelig gagnar miljøet, er å få ett barn mindre.

OVERBEFOLKNING – ET IKKE-TEMA. Studier viser at norske utslipp er 14,6 tonn CO₂-ekvivalenter per innbygger, mens det burde ligge på ett tonn, slik som i Malawi og Bangladesh, dersom verden skal nå målsettingen om å begrense den globale oppvarmingen til to grader. Blant annet på grunnlag av dette mener Arild Hermsstad, leder i Framtiden i våre hender, at

01 Nyfødte filippinske Danica ble utropt til verdensborger nummer 7 milliard.

7 Billionth Baby

at Fabella Memorial Hospital
de Vega Street, Manila
31 October 2011

3 sentrale betraktninger

ANTROPOSENTRISME

Menneskets tendens til å betrakte seg selv som den mest sentrale og betydningsfulle skapningen på jorda, og til å se resten av verden utelukkende som midler for å fylle egne behov, kalles gjerne antroposentrisme. Mennesket er sin egen verste fiende, og det antroposentriske menneskesynet er en fare for oss selv, mente dypøkologen Arne Næss. Han hevdet at antroposentrismen er den grunnleggende årsaken til den økologiske krisen, overbefolkningen og utryddelsen av mange dyrearter. Vår verdsettelse av mennesket på bekostning av miljøet kan ende med å ødelegge for oss selv.

ALLMENINGENS PARADOKS

Det som er rasjonelt for den enkelte, gagnar ikke nødvendigvis samfunnet som helhet, og kan få negative konsekvenser. Dette kalles «allmennings paradoks»: tradisjonen med å slippe dyrene ut på et felles beiteområde, allmenningen, som etter hvert ble utarmet siden alle ville utnytte denne mest mulig. Enkeltindivider vil sjelden gi fra seg goder frivillig hvis de ikke må. Selv om vi erkjenner at ikke alle kan leve som en gjennomsnittsnordmann, er vi likevel ikke villige til å gå ned i levestandard. Så lenge vi i verdensmålestokk har et skyhøyt forbruk, gir ikke oppfordringer om å bruke sparepærer og å resirkulere papir noen stor miljøgevinst.

FREMTIDIG ENERGIKRISE

Et stort problem som følge av befolkningsøkningen blir tilgangen på energi. Med økende befolkning øker energibehovet, med en mulig fremtidig energikrise som resultat. Omkring 90 prosent av energien vi bruker er i dag fra ikke-fornybare, fossile energikilder og vil bli oppbrukt innen hundre år.

Grunnlaget for velstanden vår er altså tilgang på store mengder energi som kommer til å ta slutt. Det at tilgangen til olje minker vil høyst sannsynlig komme til å innebære starten på en dramatisk endring av menneskenes livsvilkår, og er allerede en kilde til konflikt og kriger. ❖

Spørsmålet er hvor lenge økosystemene kan bære det enorme forbruket som følger med at alle jordas milliarder skal nå en akseptabel livskvalitet.

01

01 Konsekvenser av menneskelig aktivitet: Mexico by er en av verdens største byer, med stor fattigdom, mye biltrafikk og tilsvarende mye forurensing. De høye fjellene rundt byen gjør at det er lite vind, så forurensingen blåser ikke bort, men blir liggende som et lokk over byen.

Fotavtrykkene våre

T Norunn Kosberg F Corbis

Vårt økologiske fotavtrykk er en målestokk på vårt forbruk av fornybare naturressursene. Regnestykket forteller oss hvor mange planeter vi trenger hvis alle mennesker på jorda har samme forbruksmønster som oss.

Siden 1970-tallet har verdens samlede forbruk ikke vært bærekraftig – det vil si at vi forbruker mer enn naturressursene klarer å fornye seg.

I dag forbruker vi i snitt 1.5 jordklode i året. Hvor stort fotavtrykk hver enkelt av oss kan sette på jordkloden, uten at dens økologiske kapasitet forringes, avhenger av hvor mange mennesker vi er. Jo flere vi er, desto mindre blir hvert enkelt menneskes «økologisk kvote».

Norge er blant de 20 verste landene med økologisk fotavtrykk som langt overgår jordens tåleevne. Hvis alle hadde levd som nordmenn hadde det vært behov for to kloder. Kosthold, forbruk og energibruk er områdene hvor det er mulig å redusere vårt økologiske fotavtrykk. Likevel er trenden ikke reduksjon, men økning i forbruket. For eksempel kjøper nordmenn dobbelt så mye klær i dag som for 20 år siden, og fortsatt økt vekst er en målsetning for politikerne.

Karbonfotavtrykk er en lignende målestokk som måler hvor store karbonutslipp vi er ansvarlige for. Det ikke-bærekraftige forbruket i rike nasjoner er i stor grad basert på utarming av naturressursene til fattigere land. Norges økte import fra Kina fører blant annet til økte karbonutslipp og alvorlige miljøutslipp i Kina. Rundt en tredjedel av Kinas karbonutslipp kommer fra landets store produksjon av forbruksvarer til eksport. En anerkjent studie utført av CICERO ved NTNU har studert ulike lands karbonfotavtrykk med en begningsmåte som tar i betraktning at landene er ansvarlige for utslipp i land de importerer varer fra. Denne studien har kommet fram til at norske utslipp er 14,6 tonn CO₂-ekvivalenter per person. Bare svært fattige land som Bangladesh og Malawi er nær ett tonn CO₂-ekvivalenter per innbygger, som er nivået som kan bli nødvendig for alle land dersom vi skal nå målsettingen om å begrense den globale oppvarmingen til to grader. ❖

01

02

- ▶ det er helt usannsynlig at miljøhensyn og økt privat forbruk kan kombineres.

– Forskernes beregninger viser at vi ikke klarer å løse klimautfordringen med mindre de rike landene tar et oppgjør med målet om stadig økt kjøpekraft for egen befolkning, mener Hermstad. Framtiden i våre hender er opptatt av reduksjon i forbruket i Vesten, men snakker ikke om overbefolkning, i likhet med de fleste andre organisasjonene som er opptatt av miljø og rettferdig fordeling. Et argument som går igjen er at det er nok til alle, bare vi i de rike landene er villige til å gå ned i levestandard. Gandhi formulerte denne tanken i sitatet: «There is enough for everyone's need but not enough for everyone's greed.» Spørsmålet er om det er realistisk at vi i Norge skal legge oss på et malawisk forbruksnivå hvor folk lever i fattigdom uten å få oppfylt basale behov.

DISKUSJONEN OM befolknings-eksplosjonen har nesten vært fraværende i Norge. Bjønness, som startet Nupeo, opplevde liten interesse for befolkningsspørsmålet. Verken norske myndigheter eller organisasjoner ville gå i dialog om dette spørsmålet, og han valgte derfor å legge ned organisasjonen etter bare et par år. Han opplever at temaet er vanskelig og ømfintlig:

– Overbefolkning handler om verdier, som gjør det vanskelig å diskutere – også i Norge. Det reflekteres lite rundt dette, mener Bjønness.

01 | Bangladesh er det mangel på rent vann.

02 | Ørkenbyen Las Vegas brukes store mengder energi til å sende vann gjennom den kunstige kanalen på Venetian Hotel and Casino.

NÅR DET GJELDER klimautfordringen, hevdes det at vi i dag er i en tilstand av kollektiv benekting eller **kognitiv dissonans**. Det vil si at det er et stort sprik mellom våre verdier og våre handlinger, eller som i forhold til klimaspørsmålet: mellom det vi vet og det vi gjør. En slik avstand mellom kunnskap og handling er det vanskelig å leve med, og det settes gjerne i gang psykologiske mekanismer hos oss for å hankses med dette. En strategi er å endre handlingene våre, en annen strategi er å benekte at klima er et menneskeskapt problem. I likhet med klimaskeptikere finnes det befolkningsfornektere.

Det at befolkningsmengde er en årsaksfaktor til miljøproblemer underkjennes. En vanlig uttalelse om befolkningsøkningen er at den ikke er problematisk, fordi den vil regulere seg selv og stoppe opp. Men hvis befolkningsveksten skulle stoppe på ni milliarder (noe som er lite sannsynlig), er det på et ikke-bærekraftig nivå. Både naturen og menneskene som er avhengig av naturressursene vil bli skadelidende. Teknologioptimister benekter gjerne også at overbefolkning er et problem. De lever i troen på at vi i fremtiden vil finne opp fornybare energikilder og ikke-forurensende teknologi. Denne teknikken vil tvinge seg fram etter som behovet vokser. Dette er en fin tanke, men det er lite som tyder på at en bærekraftig menneskelig sivilisasjon er rett rundt hjørnet. Bjønness mener at det verste scenarioet for miljøet på jorda i dag er en voksende befolkning med voksende levestandard, der verken teknologi eller endringer i verdissyn evner å kompensere for den økte miljøbelastningen.

DET ER ET PROBLEM at mange av oss forbruker for mye, men det er også et problem for et allerede presset

1 *En reise i vannets fremtid* (Kagge forlag 2007). En bok om den svært sentrale politiske, økonomiske og kulturelle betydning vannet vil få i fremtiden.

2 Rapporten er laget av FNs befolkningsfond, som blant annet arbeider for sunnere og tryggere graviditet og barnefødsler og andre helsemessige spørsmål knyttet til reproduktivitet.

3 FN-rapporter fra 2005 dokumenterte at 60 prosent av økosystemene som ble undersøkte, var ødelagt eller ikke bærekraftig utnyttet i løpet av de siste 50 år. (Kilde: WWF)

4 Når det er manglende samsvar mellom kognisjoner (tanker, tro, forestillinger) oppstår det en dissonans eller et ubehag som kan fjernes ved å endre kognisjon eller handling.

5 Du kan finne lenke til Wetlands FN-tale på [fritanke.no](#).

miljø at det er så mange som trenger å få hevet sin levestandard kraftig. Men når metoden for å begrense befolkningsveksten er økt velstandsvekst – er løsningen det som er problemet. Vil jordkloden tåle at levestandarden må opp før befolkningstallene går ned?

TRUES SOLIDARITETEN? Vi hører sjelden at overbefolkning tar liv. Men overbefolkning har ført til at folk har bosatt seg der de ellers ikke ville, dersom det hadde vært plass nok. Mest dramatisk er det kanskje i Bangladesh, hvor flesteparten av de 155 millioner innbyggerne er samlet i et elvedelta som regelmessig oversvømmes. Dersom havet stiger vil det ødelegge matproduksjonen.

Utvinningen av kull i Kina fører til at giftige metaller forurenser vannet. Hvert år dør 30.000 barn i Kina av sykdommer som følge av forurenset vann. Overbefolkning tar liv indirekte. Å tenke at befolkningen vil begrense seg selv og ikke prøve å handle – det er å si at vi aksepterer at mennesker i fremtiden skal dø av naturkatastrofer og nød.

EN FARE er at hvert enkelt menneske blir mindre verdsatt når det er så mange av oss. Vi ser allerede enkelte eksempler på at jordskjelv, tsunamier og andre naturkatastrofer som tar liv utløser en holdning om at dette er naturens måte å ordne opp på – at det ikke gjør så mye om noen tusen blir skylt ut på havet. Kanskje vi blir mindre villige til å hjelpe når sultkatastrofene i Afrika kommer stadig oftere. Trues fellesskapsfølelsen og solidariteten når vi blir veldig mange? ❖

*Norunn Kosberg er filosof, foreleser og forfatter av **Etikk: teori og praksis**.*

For lav fruktbarhet?

En aldrende befolkning er et problem. Det gjelder å føde nok barn for å unngå at vi får mange eldre og for få unge til å ta seg av dem. Dette er en argumentasjon som overser at det er økologiske begrensninger for stadig økt vekst.

Økonomiske interesser og forventning om fortsatt vekst settes foran hensyn til jordens naturlige bæreevne.

Wolfgang Lutz, sjef for World Population Program, mener at lav fruktbarhet ikke behøver å være et problem hvis ungdom får bedre utdanning. Han ser for seg færre, men mer velutdannede og rike innbyggere i fremtiden. Han mener at arbeidsledigheten blant ungdommer tyder på at det ikke er for få unge, men at arbeidsmarkedet må innrettes slik at arbeidsinnvandring blir mulig.

Mangel på arbeidskraft i framtiden er dessuten et problem som kan løses, mens når arter utrykkes og økosystemer ødelegges er det irreversibelt.

Man kan se for seg at pensjonsalderen økes og utdanner flere innenfor omsorgsykker, eller en samfunnstjeneste hvor alle må ta sin tørn med eldreomsorg. Det som ligger til grunn for ønsket om befolkningsvekst i eget land er gjerne tanken om at det er en forbindelse mellom folketall og makt.

01

Kvinnerns reproduktive rettigheter

T Norunn Kosberg F Corbis

- Da FNs kommisjon for befolkning og utvikling tidligere i år hadde møte med tema «Fruktbarhet, reproduktiv helse og utvikling», oppstod det steile fronter. Både konservative muslimske land (blant andre Jordan, Syria og Saudi Arabia) og konservative katolske land (eksempelvis Polen, Malta, Irland) er opptatt av at det ikke kommer inn tekster i resolusjoner og sluttokumenter som på noen som helst måte kan tolkes til å bety en at FN-organer skal kunne støtte abort.

DEN NORSKE AMBASSADØREN i New York, Morten Wetland forsvarte kvinnerets til moderne prevensjonsmidler og selvbestemt abort i kraftige ordelag på møtet.

– De som ønsker å kriminalisere abort bærer et ansvar for mange kvinners død, sa **Wetland**. Norsk UD mener at styrking av kvinners rettigheter, som utdanning og tilgang på prevensjon, er et viktig virkemiddel for å stabilisere befolkningstallet. Samtidig er UD imot enhver form for tvang som virkemiddel for å få ned fødselstallene, slik man har sett med

Kinas ettbarns-politikk og steriliseringskampanjer i India.

DET FINNES ALTSÅ VIRKEMIDLER for å påvirke befolkningstallet. For eksempel har Norge gjennom ulike insentiver som kontantstøtte, barnehager, permisjonsordninger og barnetrygd m.m. ført en politikk for å øke befolkningen.

På lignende måte kan det innføres insentiver for at folk skal få færre barn, men slik politikk har fått et tvilsomt rykte. I India er det historier om tvangssterilisering og overgrep. Kinas ettbarnspolitikk er kritisert av mange som menneskerettighetsbrudd. Andre mener at det heller er snakk om at ulike rettigheter blir satt opp mot hverandre: retten til en viss levestandard med rent vann og nok mat, som er vanskelig å sikre når befolkningen blir for stor, har fått forrang framfor frihetstilhøvet til selv å bestemme hvor mange barn man ønsker. Kina har opplevd en voldsom økning i levestandard og har nå en helt annen human kapital enn for eksempel India. Kinesiske kvinner fikk i gjennomsnitt seks barn hver så sent som i 1965. Nå er gjennomsnittet 1,5 barn. ♦

01 Kvinner som har gått på skole og fått en utdanning får generelt færre barn.

Meninger

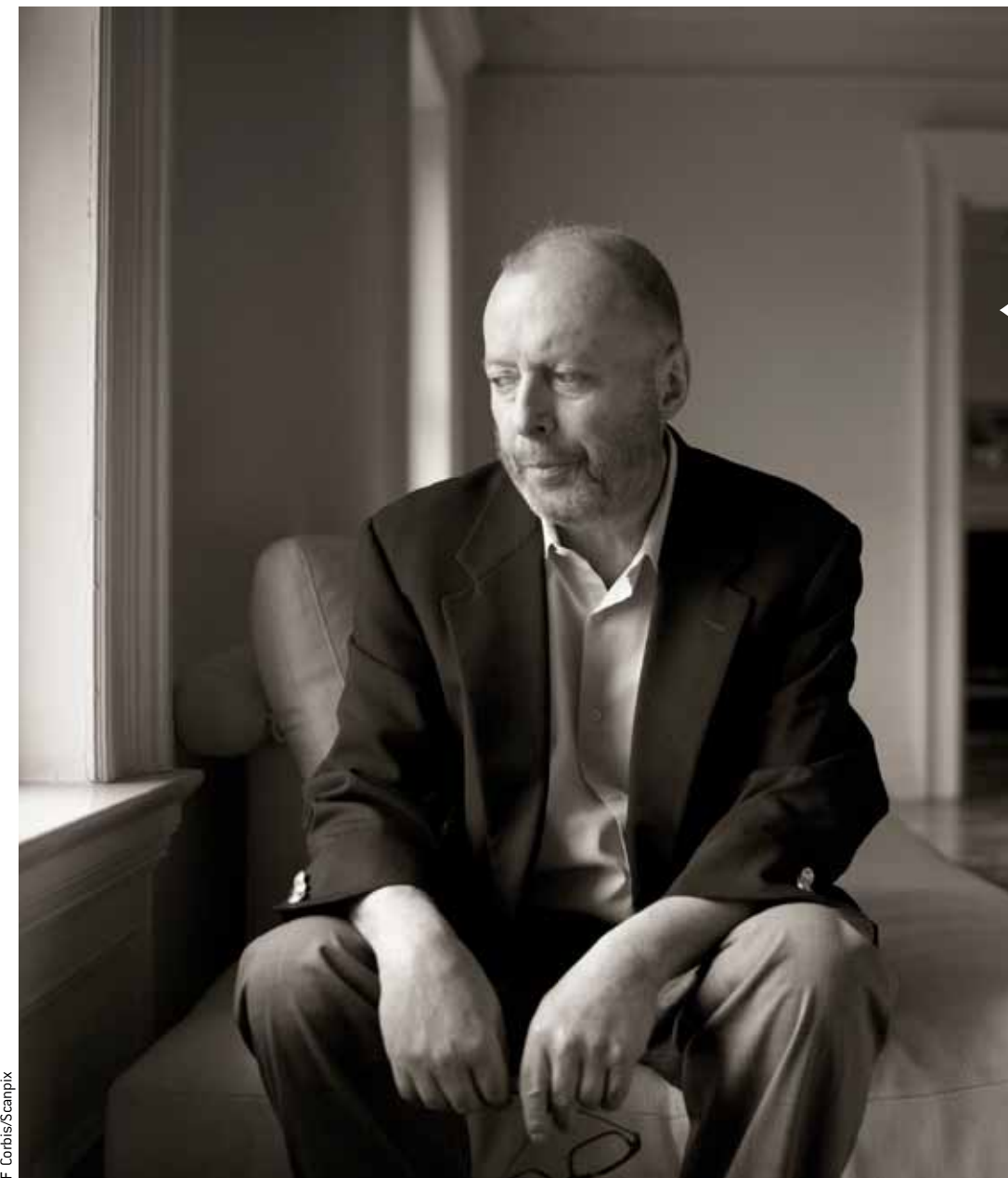
KRONIKK

PORTRETT

MENNESKERETTIGHETER

SKEPTIKER

FOR & IMOT

F. Corbis/Scampix

i

– Ingen dødsleiefrelse på meg

Det verserer mange – og falske – historier om «dødsleieomvendelser» til berømte ateister. Nylig avdøde Christopher Hitchens (1949-2011), forfatteren av *Gud er ikke stor*, ville komme ryktene i forkjøpet: – Blir det noen historier etter min død om at jeg ba om å bli frelst og ropet etter Gud eller noe, må dere ikke tro det. Kristne elsker å spre slike historier, men om det skjer, er det fordi jeg er veldig syk og delirisk. Du vil aldri høre meg si noe så patetisk mens jeg er ved mine fulle fem, sa han i et CNN-intervju i august 2010, allerede da merket av den dødelige kreftsykdommen.

Les mer om Hitchens på fritanke.no.

I sin nye bok hevder Dag Hareide at humanismen er «åpen» og ikke «et lukket system», og at den altså derfor ikke kan være et «fullt» livssyn. Men det er nettopp disse grunnholdninger som er særpreget ved humanisme som *livssyn*.

UFULLSTENDIG SVAR OM HUMANISME

Levi Fragell er tidligere styreleder og generalsekretær i Human-Etisk Forbund og har blant annet også vært president i den internasjonale humanistunionen IHEU.

T Levi Fragell

I min bokhylle har jeg omlag 50 bøker om livssynet humanisme, skrevet av kjente intellektuelle så vel som organiserte aktivister – fra India og Russland i øst til Nederland, England og USA i vest. I ordbøker, leksika og lærebøker er livssynet humanisme vanligvis listet opp sammen med andre bruksområder for ordet, men i flere av de mest kjente internasjonale oppslagsverker er livssynet det eneste bruksområdet som nevnes. De internasjonale manifestene om livssynet humanisme (1933 og 1974) er signert av kjente nobelprisvinnere, forfattere og filosofer¹.

Likevel klarer (og tør) **Nansenskolens**² rektor Dag Hareide i boken *Hva er humanisme* å skrive følgende:

«Humanisme blir da ikke et fullt livssyn. Humanismen blir noen grunnleggende holdninger og verdier som mangler svar på flere hvorfor- og hvordan-spørsmål.»

HAREIDE SIER AT humanismen er «åpen» og ikke «et lukket system», og at den altså derfor ikke kan være et «fullt» *livssyn*. Men det er nettopp disse grunnholdninger som er særpreget ved humanisme som livssyn. Det er disse kjenne-tegn som skiller humanisme fra religionene, hvor man opererer med dogmer og trosarti-

kler. I Norge ble dette livssynet i 1950-årene sammenfattet og presentert av **Kristian Horn**³ (den gang kalt human-etikk), med normer som «ærlighet ved erkjennelsens grense» som etisk utgangspunkt. I Sverige sa humanist-pioneren Ingemar Hedenius det på følgende måte: *Hold ikke noe for sant med mindre du har gode grunner for det*. Det søkende og åpne sinn er livssynshumanismens fremste ideal, et faktum som i høy grad også har bidratt til «det åpne samfunn» – ofte i konflikt med religiøse livssyns tradisjoner, bud og regler.

KRITIKKEN AV HUMANISMEN har hatt sterke og kvalifiserte kristne **apologeter**⁴ også i Norge. En av disse var essayisten Ørnulf Ranheimsæter, som allerede i 1954 skrev 50 sider om «Humanismens tankekors» i bestselgeren *Om tro og vantro*. Boken innledes med følgende ord: «Med en humanist vil jeg forstå en mann som forbinder et ateistisk livssyn med en ganske bestemt oppfatning av mennesket, dets plass og dets mulighet i universet.» Denne «bestemte oppfatning» ▶

⁰¹ Det humanistiske livssyn handler om å være mennesker sammen, om sammen å utforske verden uten dogmer.

☛ Se fotnoter side 56

► gjelder – formodentlig – nettopp de hvorfor- og hvordan-spørsmål Hareide mener humanismen «mangler svar på». Det er fullt ut akseptabelt å være uenig med en annen parts livssyn, men sier man at det ikke finnes, bør man sjekke sine egne briller.

NÅR HAREIDE HEVDER at humanisme er «grunnleggende holdninger» og ikke et livssyn, samsvarer dette med et forståelig ønske om at Nansenskolens ikke skal bli oppfattet som en skole først og fremst for sekulære og ateistiske studenter. Den samme bekymring kan ha vært grunnen til gjen-tatte angrep

på Human-Etisk Forbunds bruk av humanisme som livssynsbetegnelse gjennom mange år, og det er uheldig at Universitetsforlaget har latt seg bruke til en ensidig videreføring av denne konflikten. Forlaget har tidligere bidratt til viktig folkeopplysning i sin «Hva er»-serie, som for eksempel *Hva er kristendom* og *Hva er islam*.

NÅR DET ER SAGT, synes jeg Hareide har skrevet en god og viktig bok om «holdningshumanismen». Dette dreier seg om fellesverdier, som Hareide på oversiktlig og pedagogisk vis til knytter til vår sivilisasjonshistorie. Det er fortjenstfullt at han viser hvordan disse verdier også finnes i andre tradisjoner enn vår egen, både i kinesisk, arabisk og afrikansk kultur. Som rektor på Nansen-skolen bidrar han her til å styrke

skolens anseelse som dialogens, toleransens, fredens og miljø-idealismens høyskole – et godt alternativ også for unge livssynshumanister.

DET AT HAREIDE MANGLER forståelse for at humanisme også er et livssyn, veies opp i mer enn en forstand ved en annen nyttkommet bok om samme tema, nemlig boken *Humanisme* av Per Anders Aas. Forfatteren er førsteamanuensis ved Høgskolen i Oslo (lærerut-

danningen) og har en doktorgrad på en avhandling om klassisk humanisme. Boken *Humanisme* har som undertittel Ibsen-sitatet «Først

og fremst et menneske». Den behandler livssynshumanismen i egne kapitler, omtaler den internasjonale litteratur om emnet, og gjengir sentrale avsnitt fra bøker som foreligger om dette livssynet på norsk, som *Det humanistiske livssyn* av Corliss Lamont, *Humanisme* av Richard Norman og *Verdier og verdighet* (red. Didrik Søderlind.) Aas påpeker at dette livssynet lenge mest ble omtalt som «human-etikk» i Norge, men skriver at «seinere har betegnelsen livssynshumanisme (som Horn brukte alt i 1967) vunnet aksept».

Begrepet «livssynshumanisme» er anvendelig når man har behov for å klargjøre at man ikke snakker om humanisme som idéhistorisk tradisjon, men det er naturlig for de som innehar dette livssynet i andre sammenhenger kun å bruke betegnelsen humanisme.

1 Blant andre folk som filosofen og pedagogen John Dewey, fysikeren Hermann Bondi, etnologen Raymond Firth og psykologen og poeten B. F. Skinner.

2 Et selveid, frittstående akademi og en folkehøgskole for unge voksne med ulik politisk, religiøs og kulturell bakgrunn. Navnet er taatt etter Fridjof Nansen, til minne om hans humanitære handlekraft. Har vært sentral i dialogarbeidet i Norge. [Også kjent som Norsk humanistisk akademi.]

2 Initiativtaker til og første leder av Human-Etisk Forbund.

4 [av apo- og gr. 'ord'], forsvar, forsvarstale; spesielt brukes ordet om forsvar i tale og skrift for en religion [opprinnelig for kristendommen], f.eks. Sokrates' forsvarstale, Platons Apologia.

Kristian Horn introduserte ordet livssynshumanisme i antologien *Kristendommen og de intellektuelle* i Norge (red. Øivind Foss, 1967), for å markere at ordet human-etikk var ment å dekke betydningen av den internasjonale livssynsbetegnelsen humanisme. I dag har Human-Etisk Forbund vedtaksfestet humanisme som navn på sitt livssyn.

Riktignok konkluderer Aas i siste kapittel med at humanismen er «et perspektiv som kan bidra til ulike livssyn», men blant disse «ulike livssyn» er det den ikke-religiøse humanismen som følges gjennom store deler av boken. I kapitlet om 1900-tallshumanismen sier han: «*På bakgrunn av livssynshumanismens sentrale plass i norsk samfunn og skole får den i dette kapitlet en utvidet og mer drøftende behandling enn humanismen for øvrig.*»

DENNE VEKTLÉGGINGEN henger rimeligvis sammen med at humanisme som livssyn nå er likestilt med religioner i skole- og utdanningssystemet. Aas' bok blir derfor formodentlig pensumlitteratur på universitets- og høyskolenivå, noe norske livssynshumanister vil bifalle. Riktignok kalte professor Anfinn Stigen i sin tid Lamonts bok om humanisme for «humanistenes bibel», men siden humanister mener at bibler ikke gir den rette objektive distanse i livssynsnøytral undervisning, vil nok de fleste heller ønske et reflekterende og kritisk undervisningsmateriale på dette fagfeltet.

Det er fullt ut akseptabelt å være uenig med en annen parts livssyn, men sier man at det ikke finnes, bør man sjekke sine egne briller.

Utgangspunktet må likevel være at man som Aas legger til grunn at man her også har med et spesifikt livssyn å gjøre. Det er her Hareide trår feil – og innsnevrer sitt perspektiv på uakseptabelt vis i en bok med den forpliktende tittel *Hva er humanisme*.

DAG HAREIDE AKTUALISERER imidlertid i sin bok en viktig problemstilling som ikke er tilstrekkelig forstått og belyst i den politiske debatt: De politiske partiers «grunnlovsforlik» av 2008 innebærer at statens verdigrunnlag «forblir vor kristne og humanistiske Arv». Hvordan skal «humanistisk» forstås i denne sammenheng? Dette spørsmål prøver Hareide å besvare. Det er fortjenstfullt. Fellesverdiene i Nansenskolens «holdningshumanisme» passer problemfritt inn i en slik sammenheng. Livssynshumanismen gjør det ikke. Men når nå skoleverket på alle nivåer underviser i livssynet humanisme, når medlemmer av Human-Etisk Forbund kaller sitt livssyn humanisme og årlig 200.000 gjester er til stede i forbundets humanistiske seremonier, er det ikke da grunn til å tro at «humanistisk» i grunnloven etter hvert kan bli oppfattet som en livssynsbetegnelse – analogt till «kristen»? Språkutviklingen i Norge, med

økende bruk av ordet humanisme som livssynsbetegnelse, vil høyst sannsynlig gjøre dette til et vedvarende forklaringsproblem. Våre politikere har begått en dumhet.

HUMAN-ETISK FORBUND har ved å velge humanisme som navn på sitt livssyn, bidratt til å øke dette språkproblemet. Men det har ikke vært noen annen rimelig løsning. En verdensbevegelse må opptre med en identitet som er gjenkjennelig over landegrensene. Og forbundet har som nevnt full støtte både i filologi og litteratur. Filosofen Ludwig Wittgenstein sier at «et ords betydning er dets anvendelse i språket». Før 1808 eksisterte ikke ordet humanisme i noe språk. For bare 30 år siden kalte jeg mitt livssyn human-etikk. I dag er det navnet på min etikk. ♦

HVA ER HUMANISME
Dag Hareide, Universitetsforlaget (2011)

HUMANISME
Per Anders Aas, Pax Forlag (2011)

Debatt om humanismebegrepet på fritanke.no

Arnfinn Pettersen, rådgiver i Human-Etisk Forbund, kritiserer også Hareides humanisme-definisjon i en kommentar på Fri tanke's netttutgave:

«Hareide etablerer én definisjon av humanisme, det er hans selvfølgelige rett, men får det så for seg at dette er den eneste mulige forståelsen. Han forveksler kart og terreng, glemmer at hans definisjon er en definisjon – én av flere mulige – og argumenterer som om det var den eneste mulige forståelse av begrepet.»

Dag Hareide svarer i kommentarfeltet: «Jeg får nok en gang understreke at jeg har skrevet en bok om humanisme slik jeg mener den kan forstås når humanisme nevnes i skolens formålsparagraf og Grunnlovens verdiparagraf. Jeg mener det er helt greit å kalle seg livssynshumanist, kristen humanist, buddhistisk humanist, rasjonalistisk humanist osv.»

Pettersen repliserer: «Å hevde at ateismen skulle besvare spørsmål av filosofisk og religiøs art, er å trykke religionen som modell for hva livssyn er ned over hodet på ikke-troende. Modellen er ganske enkelt dårlig for livssynshumanismens del. Den skaper et kunstig skille mellom livssyn og humanisme som ikke tar høyde for hva som gjør et humanistisk livssyn humanistisk.

Men dette er altså forutsetningen for Hareides modell, en modell han selv mener skal danne skole for hvordan Grunnloven skal tolkes. Hvis Hareides humanisme-forståelse skal legges til grunn for hvordan humanisme-begrepet i grunnloven skal forstås, ender vi opp i en situasjon der humanisme ikke anses som et livssyn. Og som livssynshumanist tillater jeg meg å mene at det er et problem.» ♦

Les mer av kommentaren og diskusjonen på fritanke.no.

KAMPPOETEN

—◆—

Det kan være frigjørende å bli utsatt for det du frykter, mener Guro Sibeko. Hun måtte tidlig lære å stå alene, og å forbli rak i ryggen.

01

02

03

04

Guro Sibeko

Forfatter, samfunnsdebattant og lektor

36 år, fra Skjetten på Romerike

Bor på Rodeløkka i Oslo med kona Anne Mette og sønnen Trym (?)

Mastergrad i nordisk didaktikk innen leseopplæring og lesersosialisering

Aktuell som en av bidragsyterne til konfirmasjonsboka *Tenk på det!*, Humanist forlag (Se side 72)

T Marianne L. Larvoll Melgård F Thomas Brun/ Privat

«*Motet mitt finner jeg stadig igjen i bunnen av en stor boks sjokolade-is. Mister du håpet, da nytter det ikke (...) Trikset er alltid å legge igjen litt håp, et sted det er lett å finne. I en bok i bokhylla di, i en sang på i-pod'en, i fanget til pappaen din, i en dvd, i et instrument, hos en venn. Vit hvor du kan finne håp, og gå øyeblikkelig dit hvis du mister det.*»

ORDENE ER hentet fra Guro Sibekos tale til humanistiske konfirmanter i Oslo. Forfatteren, samfunnsdebattanten og den selvutnevnte kranglefantan er en av bidragsyterne til Human-Etisk Forbunds nye konfirmasjonsbok *Tenk på det*, som alle konfirmanter får denne våren. Siden tenårene har Sibeko engasjert seg i samfunnsspørsmål, spesielt i kampen mot rasisme og for likestilling mellom kjønnene, og mellom hetero- og homofile

par. Av en lang liste kampsaker, står i dag surrogatibarns rettigheter helt øverst.

– I dag er surrogatibarn, eller gaffebarn, uten juridisk sikkerhet, som straff for måten de kom til verden på. Jeg mener at barn skal ha rettigheter uavhengig av foreldrenes valg, forklarer hun.

– Surrogatforeningen anslår at det handler om mellom 200 og 500 norske gavebarn. Men mørketallene er store, for det er mye stigma knyttet til disse barna.

01 Guro Sibeko ønsket seg en lillesøster, så nyfødte Mads var en stor skuffelse. Her er de med mellomstemann Jørn.

02 Alltid beredt. På speidertur sammen med en venninne.

03 Gitar, tekopp med lesbesymbol, tobakk og Marilyn French. Ungdomstida kort oppsummert, sier Sibeko om bildet.

04 Tenåring og husokkupant.

For alt du vet, har nabokona gått med pute på magen i månedsvis, og valgt å spille et skuespill om graviditet, sier Sibeko, som i 2003 tok initiativ til Foreningen for Partnerbarn. Da jobbet hun for juridisk likebehandling av barn født inn i hetero- og homofile parforhold, og var blant ildsjelene for en felles ekteskapslov.

I DAG bor 36-åringen med Anne Mette, kona gjennom tolv år, og deres felles sønn Trym på sju. Sibeko ble gravid ved hjelp av donor, og Anne Mette fikk endelig adoptert sønnen i 2006, etter mange og lange søknadsrunder.

Som daværende nestleder i Landsforeningen for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (LLH) kritiserte Sibeko tildeling av Fritt Ord-prisen til Nina Karin Monsen i 2009:

– Å gi henne denne prisen er det samme som å si at det er greit å komme med krenkende uttalelser mot homofile. Sejersted bør huske på at selvmordstallene blant unge homofile er ekstremt

høye. Det hjelper ikke at Monsen sier at homofile barn er handikappede og uønskede. Noen dør av det, tordnet Sibeko til Dagbladet.

Den store kjærligheten fant hun allerede som 20-åring, men måtte jobbe hardt også for å få kvinnen hun elsket. I dag har de vært kjæresten i 15 år, og de giftet seg den 9/9-99.

– Det tok mange år å overtale henne, jeg var jo klar dagen etter første møte. Vi har alltid vært temmelig ulike, men det funker bra. Anne Mette er uendelig mye mer diplomatisk enn meg. Utlaglige ganger har hun reddet meg fra å begå sosialt harakiri ved å løpe ut i verden med sverdet mitt, full av harme.

FORFATTEREN ANSER menneskeverdet som absolutt og udiskutabelt, enten det gjelder Nelson Mandela eller Anders Behring Breivik. Men hun synes begrepet «univer-

Rettigheter er faktisk ikke naturgitte.

selle menneskerettigheter» er vanskeligere å forholde seg til.

– Rettigheter er faktisk ikke naturgitte. De gis av den

som har makt til å innfri dem. Alle nordmenn har rett til skolegang fordi staten har lyst, makt og penger til å innfri retten. Går vi konkurs, eksisterer faktisk ikke retten lenger. Og FN som organisasjon har jo faktisk verken makt eller vilje til å gi folk liv eller ytringsfrihet eller religionsfrihet. Jeg tror menneskerettighetene er med på å tilsløre at rettigheter ikke er noe man har, men noe man kjemper for, og så kjemper for å beholde, forklarer hun.

SIBEKO, HVIS fulle navn er Guro Jabulisile Johnsen Sibeko, lærte seg tidlig å stå alene. Hun vokste opp på Skjetten, «en gammel søppelplass de bygde hus på, og lot E6 dundre gjennom», og ble mobbet fra første til femte klasse på barneskolen, ►

01

02

01 Noen historier skriver seg selv, mens andre overhodet ikke gjør det.

02 Sibeko blir nest beste kamp-poet i NM-finalen der Sarah Ramin Osmundsen slo meg.

► før hun skiftet skole. I tenårene flyttet hun hjemmefra, og okkuperte gamle Storo gård med en punkergjeng.

– Om vinteren krøp temperaturen innendørs ned mot tjue minus, og det kravlet av rotter i veggene, forteller hun. På Fagerborg skole ble hennes klasse viden kjent som «homoklassen», så det var uproblematisk å stå fram som lesbisk. Men harmonien varte ikke ved, og på 90-tallet fikk hun punkermiljøet mot seg.

– Jeg la meg ut med hele Blitz-miljøet på én gang. Det var veldig lite heldig. En ung jente hadde gått fra Blitz til nynazistmiljøet, og dolket sine gamle venner i ryggen. Dette var direkte farlig i den voldelige konflikten som foregikk på denne tida. Men hun ba om min hjelp til å bryte med nynazistmiljøet, og fikk det. Plutselig var jeg og min daværende jødiske jentekjæreste «nazikollaboratører», forteller Sibeko. Hun ble utstøtt igjen, men ser i etterkant at erfaringen kan ha vært en fordel. Å utsettes for noe man frykter, kan være frigjørende, påpeker hun.

– Jeg tror veldig på det å øve seg, og det

er nok derfor jeg ikke bryr meg stort om hva andre mener. Jeg er vant til å være utafør, har god trening i å være mislikt og har faktisk blitt steinhard på enkelte områder. Men når jeg overhodet ikke anstrenger meg for å bli likt, vil jo mange synes at jeg er usympatisk, sier Sibeko med en latter.

«Kanskje vet du hvordan det føles når man tror hjertet skal gå i stykker. Kanskje har du oppdaga at hjertesorg kan vare lenge, og at ingen ting gjør så vondt som det. Men et sånt sterkt, ungt hjerte som ditt tåler faktisk en trøkk. Gjemmer du det lengst inne for å beskytte det mot skade, da visner det hen og blir ubrukkelig. Hvis du derimot stoler på det, og trener på lange løp og stor kjærlighet, dyp fortvilelse og tunge løft, vil det fortsette å være sterkt også etter at det har blitt gammelt.»

FORELØPIG HAR Sibeko utgitt to romaner og en barnebok til gode kritikker, og er utdannet lektor med master i Nordisk

Didaktikk innen leseopplæring og leser-sosialisering. Selv om hun elsker å være forfatter på heltid, er hun fremdeles overbevist om at læreryrket er verdens kuleste jobb.

– Jeg ramlet over læreryrket da jeg var blakk, og sa ja til å vikariere ved Lakkegata skole. Første dagen får jeg tildelt den verste, mest bråkete klassen av alle. Jeg hadde vært ute kvelden før og knapt rukket å bli edru, for jeg var ikke fyllesjuk ennå, da de faktisk forsøkte å kaste hverandre ut av vinduene i fjerde etasje, forteller hun.

Det første elevmøtet var altså preget av dramatik, men Sibeko fant ut at læreryrket byr på både moro og utfordringer. På vei hjem etter første skoledag var det klart: det var lærer hun skulle bli.

– I dag går sønnen min på Lakkegata, og de kaster ikke hverandre ut av vinduene lenger. Nå har jeg ikke jobbet som lærer på to år, men jeg reiser fremdeles rundt på skoler og underviser i kamppoesi, gjennom Den kulturelle skolesekken.

SIBEKO ER Norges nest beste kamppoet, kan hun fortelle. Kamppoesi, på engelsk kjent som Slam Poetry, er en krysning mellom lyrikk, stand-up og hip-hop, som fremføres muntlig og i konkurranse. Sibeko mener at kortere tekster, fremført med rytme, tyngde og kanskje humor, er i tråd med tidsånden.

– I det moderne, multimediale samfunnet er oppmerksomhetsspennet kortet ned, og jeg beundrer de som skriver kort, presist og fortettet.

SOM FORFATTER på heltid trenger Sibeko å ha flere prosjekter gående samtidig, og skifte mellom ulike stadier som research og mer kreativt tekstarbeid. Noen historier skriver seg selv, mens andre overhodet ikke gjør det, forteller hun.

– Et av prosjektene mine i dag er å skrive boka om pappas historie. Det er både morsomt og anstrengende.

Faren er fra Sør-Afrika, og kom til

Norge som flykning. Han forelsket seg i en sosionomstudent, og paret feiret nylig 40 år sammen.

– Det var ikke særlig populært i mammas familie på Vestlandet, hun var et gudsord fra landet, og han tidligere geriljasoldat for ANC, forteller Sibeko.

Mens moren hadde en kristen protestantisk bakgrunn, hadde faren vokst opp på en kostskole i Sør-Afrika, drevet av syvendedagsadventister. Han utdannet seg til pastor, før han vervet seg som soldat for ANC, og ble kommunist.

– Pappas familie er Zulu, og han hadde noen elementer fra zulureligion med i bagasjen. Selv om ingen av foreldrene mine er praktiserende religiøse, er jeg hjemme fra vant til at man kan skravle med forfedrenes i ett øyeblikk, for så å snakkelitt med en gud i det neste, forklarer Sibeko.

HUN ER ikke troende og har lite forståelse for religiøsitet. Kristelig Folkeparti er Sibekos politiske hovedfiende, og hun fnyser av politikk styrt av religion. Bak KrF ligger det samme prinsippet som bak Taliban, påpeker Sibeko, som likevel mener at religionskritikk bør begrenses til de mest skadelige områdene.

– Jeg synes det er viktig å kritisere det som skader, som helbredelse av homofile – eller påstander om at religiøse er dummere enn andre. Den mest skadelige religiøse ideen er at egen religion er rett mens alle andre tar feil, fordi det så ofte fører til at man tenker at man er bedre enn de andre, og fortjener bedre enn andre. Det gjelder enten man er jihadist eller humanetiker. Samtidig synes jeg det er veldig uviktig å kritisere det som ikke skader – hvis folk vil tro på ufoer eller jomfrufødsel eller infinitt finitt rom, så gjerne for meg.

For Sibeko er det viktig ikke å gro fast i for mange stive prinsipper, men

Jeg synes det er viktig å kritisere det som skader.

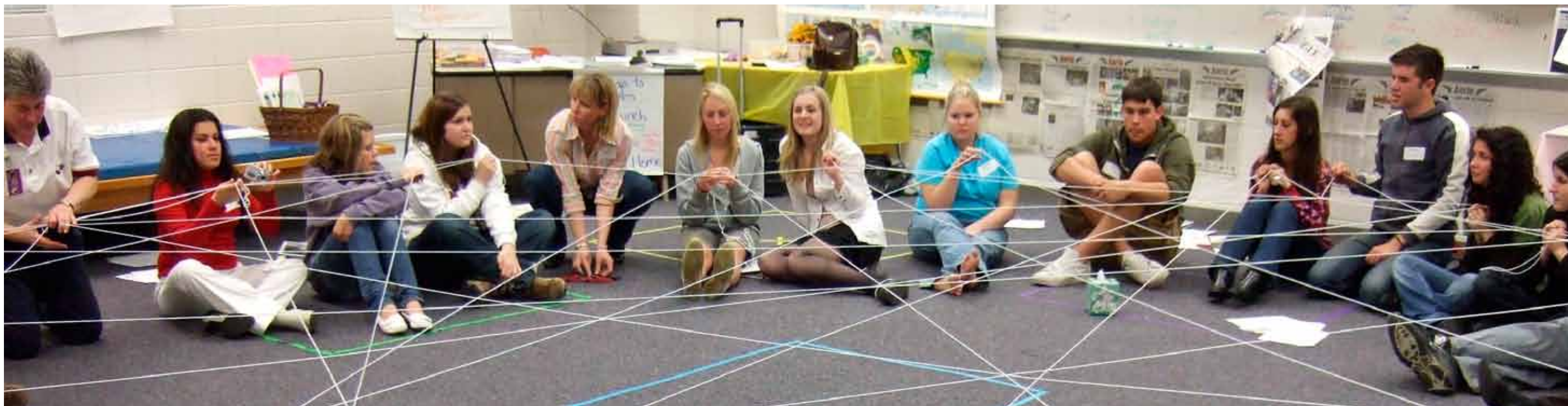
hun anstrenger seg for å være et godt menneske og takle utfordringer underveis. Men på ett område er hun krystallklar: man skal bruke seg.

– Jeg er opptatt

av at man skal klare seg selv, og være aktiv. Jeg er ikke så opptatt av hva folk skal bruke seg til, bare de ikke ender opp som uengasjerte latsabber. Det handler jo om å prøve å gjøre godt. Mennesker blir snillere av at andre er snille med oss, forklarer hun. Sibeko mener hun er flink til å prøve å gjøre godt, fordi hun ikke er redd av seg. Men det kan være problematisk at hun lettere blir sint enn glad.

– Jeg vil oftere slå enn kysse på folk. Så jeg jobber ganske hardt for å snu mitt eget fokus fra Lysbakken, som jeg er rasende på, til ungene jeg vil gjøre noe for å hjelpe, for eksempel. Det gjør underverker for magesåret når jeg får det til, men jeg er ikke flinkere enn at jeg alltid har Somac i veska. ❖

«Dessuten er det et klokt hjerte du har. Hør etter når det sier at du skal gå i en bestemt retning eller stoppe opp ved et bestemt menneske. Da lærer hjertet ditt at det er vits i å snakke til deg, og så vil du også i framtida ha et hjerte som er til å stole på. Du vil kunne løpe store risikoer, løfte de som er sammen med deg, og elske å være i bevegelse.»

Menneskerettighets- undervisning i støpeskjeen

Det noen frykter er opplæring i egoisme og kravmentalitet, mener FN kan bli et av de viktigste redskapene for å utvikle demokrati og fred.

Hva er menneskerettigheter? Leder for Menneskehetsakademiet, **Lillian Hjort**, skriver om problemstillinger knyttet til menneskerettighetene. Send gjerne spørsmål til: lillian@mr-akademiet.no

Det er mye dagens unge skal lære i løpet av sin skolegang, og mange har meninger om hva som bør være skolens innhold. Noen vil ha inn nye emner, mens andre vil ta ut fag. Ulike profesjonsgrupper presser på og hevder at fremtiden er avhengig av mennesker som behersker akkurat deres fagfelt. I desember i fjor vedtok FNs generalforsamling *Erklæringen om menneskerettighetsundervisning*. Aldri før har kravet til verdens stater vært tydeligere formulert: styrk menneskerettighetsundervisningen i skolen! Når føringene fra FN, i konkurranse med andre aktører, bør tas på ramme alvor, er det fordi skolen er samfunnets viktigste arena for dannelse og holdningsskaping. Opplæring i menneskerettigheter bidrar til å utvikle demokratiske og fredelige fellesskap, – og skaper grunnleggende empati og forståelse for andre mennesker, som en lærer sa på et av våre kurs.

ERKLÆRINGEN OM menneskerettighetsundervisning er en milepæl i FNs mangeårige innsats på feltet. Også i Europa er saken på dagsorden. For å

motivere til styrket engasjement i de 47 medlemslandene, vedtok Europarådet i fjor *Pakten om menneskerettighetsundervisning og opplæring til demokratisk medborgerskap*.

I 15 år har jeg arbeidet med opplæring i menneskerettigheter i inn- og utland og fått erfare hvilken positiv sprengkraft som ligger i dette. Menneskesynet innebærer at alle

mennesker, kun i kraft av å være mennesker, har det samme menneskeverd. Den logiske fortsettelsen er at vi er likeverdige og at vi derfor skal ha de samme rettighetene. Enkelte hevder at dagens ungdom vet nok om sine rettigheter og at det heller er pliktene som bør belyses. Sannsynligvis vet ikke disse kritikerne nok om hva menneskerettighetsundervisning går ut på. Opplæringen er alt annet enn en oppskrift for egoisme. Når menneskeverdet ukrenkelighet blir formidlet som den

fundamentale verdi, er budskapet at vi er like mye verdt uansett hvor forskjellige vi er. Kunnskapen oppfordrer til ikke-diskriminering, toleranse, respekt og

inkludering av «de andre», i tillegg til demokratisk tenkning og aktiv deltagelse. Appellen om at hvert enkelt individ er unikt og verdifullt er så viktig, fordi den utfordrer den negative gruppetenkingen som vi så lett lar oss fange inn i. Veien kan være kort til forskjellsbehandling og rasisme når vi baserer vår oppfatning av andre på forenklete stereotypier og fordommer.

I **TILLEGG** til at menneskerettighetene er etiske normer, representerer de juridiske rammeverk som våre samfunn er tuftet på. De er konkrete verktøy som kan brukes i praktisk politikk. Menneskerettigheter handler om at det nytter! Og vi kan alle

01 God menneskerettsundervisning inkluderer aktiv deltagelse i praktiske øvelser.

gjøre vårt – hver på vår måte. Det at normene er skapt gjennom internasjonale forhandlinger og globalt samarbeid, forklarer deres potensial som felle-sverdier i våre moderne mangfoldige samfunn.

I **TRÅD** med FNs anbefalinger fastslår norske utdanningsmyndigheter, blant annet i Kunnskapsløftet, at menneskerettighetene skal være et fundament i opplæringen i grunn- og videregående skole. Det har imidlertid ikke vært satset godt nok, og det er i dag et gap mellom ordene og realiteten «på bakken». Flere undersøkelser viser at lærere, både på grunn- og videregående nivå, mangler teoretisk og pedagogisk kompetanse. Menneskerettighetsakademiets erfaringer bekrefter dette. De to siste årene har vi gjennomført en rekke kurs for samfunnsfaglærere i videregående skole, inkludert de som underviser i Politikk

01 Menneskerettighetsakademiet Lillian Hjorth har undervist i menneskerettigheter i 15 år.

og menneskerettigheter. Det viser seg at 75 prosent av lærerne verken har formell utdannelse, eller har gjennomført kurs, i menneskerettigheter. 40 prosent sier det er vanskelig å undervise i emnet, mens 20 prosent svarer at de ikke vet eller er usikre. Likevel sier alle det er viktig at barn og unge lærer om menneskerettigheter på skolen fordi det «bygger positive holdninger, utvikler toleranse og demokratisk forståelse og fører til økt bevissthet om samfunn og politikk».

BILDET SKAL slettes ikke svartmales, og en positiv utvikling synes å være i emning. En kartlegging er påbegynt for å finne ut hvordan det står til med menneskerettighetsundervisningen i Norge, og emnet er kommet inn på lærerutdanningen på enkelte høyskoler. Engasjementet bør nå følges opp av en nasjonal handlingsplan for menneskerettighetsundervisning, slik

Senter for menneskerettigheter har foreslått. Planen må inkludere programmer for opplæring på alle nivåer, fra grunnskole til universitet og profesjonsgrupper. Det bør også nytenkes om pedagogiske tilnærminger. Er det én ting som fremheves for å sikre en god menneskerettighetsundervisning i skolen, er det at elevene deltar aktivt. Kunnskap om demokrati og menneskerettigheter læres best i et miljø og med metoder som praktiserer de verdiene som formidles. «Education must be of a new type for the sake of the creation of a new world», som Mahatma Gandhi uttrykte det.

MENNESKERETTIGHETSUNDERVISNINGEN er i dag i støpeskjeen i mange land verden over. For samfunn i utvikling kan opplæringsprogrammene vise seg å bli av uvurderlig betydning. Demokratier trenger mennesker med innsikt og kompetanse. «Det å nekte folk kunnskap er

Engasjementet bør nå følges opp av en nasjonal handlingsplan.

også en måte å undertrykke dem på», som en flyktning sa på et kurs vi hadde. Norge har alle muligheter til å spille en rolle

internasjonalt. Hvorfor ikke ta mål av seg til å bli et foregangsland og partner for andre?

VERDENSERKLÆRINGEN OM menneskerettighetene var i 1948 et historisk gjennombrudd ved at den stadfestet at alle mennesker har et iboende menneskeverd. Når filosofen Arne Johan Vetlesen likevel sier at menneskeverdet må anerkjennes for å eksistere, har det å gjøre med at vi individer ikke alltid respekterer hverandres menneskeverd. Terrorhandlingene 22. juli viser at innsatsen for menneskeverdet og mot diskriminering og rasisme, er en kontinuerlig utfordring som alle samfunn må ta på dypeste alvor. Ingen ting kommer av seg selv. Til og med i et gjennomregulert velferdssamfunn som det norske, må det hardt arbeid til. ❖

Fra nettdebattene

Fritanke.no -diskusjoner

Kirkeasyl, papirløse og sivil ulydighet

Fritanke.no meldte 21. oktober at Hordaland fylkeslag av Human-Etisk Forbund avviste å stille opp som vakter på en aksjon for papirløse asylsøkere som sultestreiket i kirkeasyl i Bergen.

– Jeg har virkelig ikke oppfattet det slik at Human-Etisk Forbund støtter sivil ulydighet selv om vi støtter Papirløseaksjonen, sa fylkesleder **Egil Haugland** til **fritanke.no**.

Flere kritiske røster kommenterer saken i kommentarfeltet.

«Den første reaksjonen min da jeg leste at fylkeslederen i Hordaland på prinsipielt grunnlag hadde sagt nei til å hjelpe praktisk til i Johanneskirken under protestaksjonen noen asylsøkere med avslag satte i gang i høst, var å melde meg ut av organisasjonen. Den holdningen tilsvarer ikke det jeg ønsker av en livssynsorganisasjon. Jeg skal drøye det litt – under én forutsetning: At Haugland tar sjølkritikk for at han i dette tilfellet snakket for alle medlemmene», skriver **Elisabeth Reehorst** i Bergen. Les hele innlegget på: **fritanke.no**.

Enig eller uenig? Ta diskusjonen på **fritanke.no**.

Heftig om mannlig omskjæring

«Jeg har store vansker med å forstå hvorfor nettopp dette er så viktig for jøder og muslimer ... Men det som er enda vanskeligere for meg å forstå, er dette sterke engasjementet bl.a. hos tillitsvalgte i HEF for å forby mannlig omskjæring. Er dette virkelig et så stort samfunnsproblem at vi skal ta i bruk et så sterkt virkemiddel som forbud – særlig når vi vet hvor krenkende dette oppleves for muslimer og jøder?», skriver overlege **Morten Horn** i et debattinnlegg på **fritanke.no**. Les hele innlegget på: **fritanke.no**.

Horns innlegg provoserte mange lesere.

«Jeg blir trist av å lese hvordan en kollega på denne måten akademiserer seg inn i tåkeheimen så til de grader at han mister sitt fagetiske gangsyn. Det ser ikke pent ut,» repliserer sykepleier **Jon Faller**.

«Problemet med den moralske relativismen som du legger for dagen, og som du selv ser som en sympatisk innstilling overfor minoriteter, er som

sagt at prisen for den betales av dem som ikke i dette tilfellet engang er i stand til å ta stilling,» skriver **Hans-Petter Halvorsen**.

Les debatten på **fritanke.no**. Var det rett eller galt av hovedstyret i Human-Etisk Forbund å gå inn for å forby omskjæring av umyndige guttebarn? Diskuter på **fritanke.no**

«Tenk deg at du kommer ut for en ulykke eller hendelse der du føler et behov for å snakke med et medmenneske, tenk deg at du er så heldig at du blir tatt hånd om av et kommunalt eller statlig kriseteam – og tenk deg at det eneste tilbudet du da får er en samtale med en prest. Kan vi akseptere at en bestemt religiøs preferanse skal ha en særstilling innenfor kommunalt og statlig første linje krisearbeid, eller ønsker vi en situasjon der alle livssyn blir likestilt og likebehandlet?», skriver **Knut Johansen** i et innlegg om krisebereidskapsgruppa i Rogaland fylkeslag av Human-Etisk Forbund. Les hele innlegget på: **fritanke.no**.

Utredningen om krise- og omsorgsarbeid i Human-Etisk Forbund anbefaler å legge ned den nasjonale krisebereidskapsgruppa. Er det riktig? Diskuter på **fritanke.no**.

Facebook -diskusjoner

Skolegudstjenester for jul

Samrøre mellom skole og kirke for jul er noe som opprører mange ikke-troende - uavhengig av om de er medlemmer i Human-Etisk Forbund eller ei. Se facebook-gruppa «Nei til skolegudstjenester».

Ingen liker å bli lurt

Diskusjonene om kritisk tenkning, alternativmedisin og konspirasjonsteorier m.m. fortsetter på facebook.com/ingenlikerablilurt

Du kan like både **fritanke.no**, Human-Etisk Forbund (og mange av dets fylkeslag) og Humanistisk Ungdom på Facebook, og diskutere aktuelle tema med likesinnede og ulikesinnede.

Humanistweets Pressesjef **Jens Brun-Pedersen** er aktiv twitrer. Følg ham på twitter.com/@JensBP

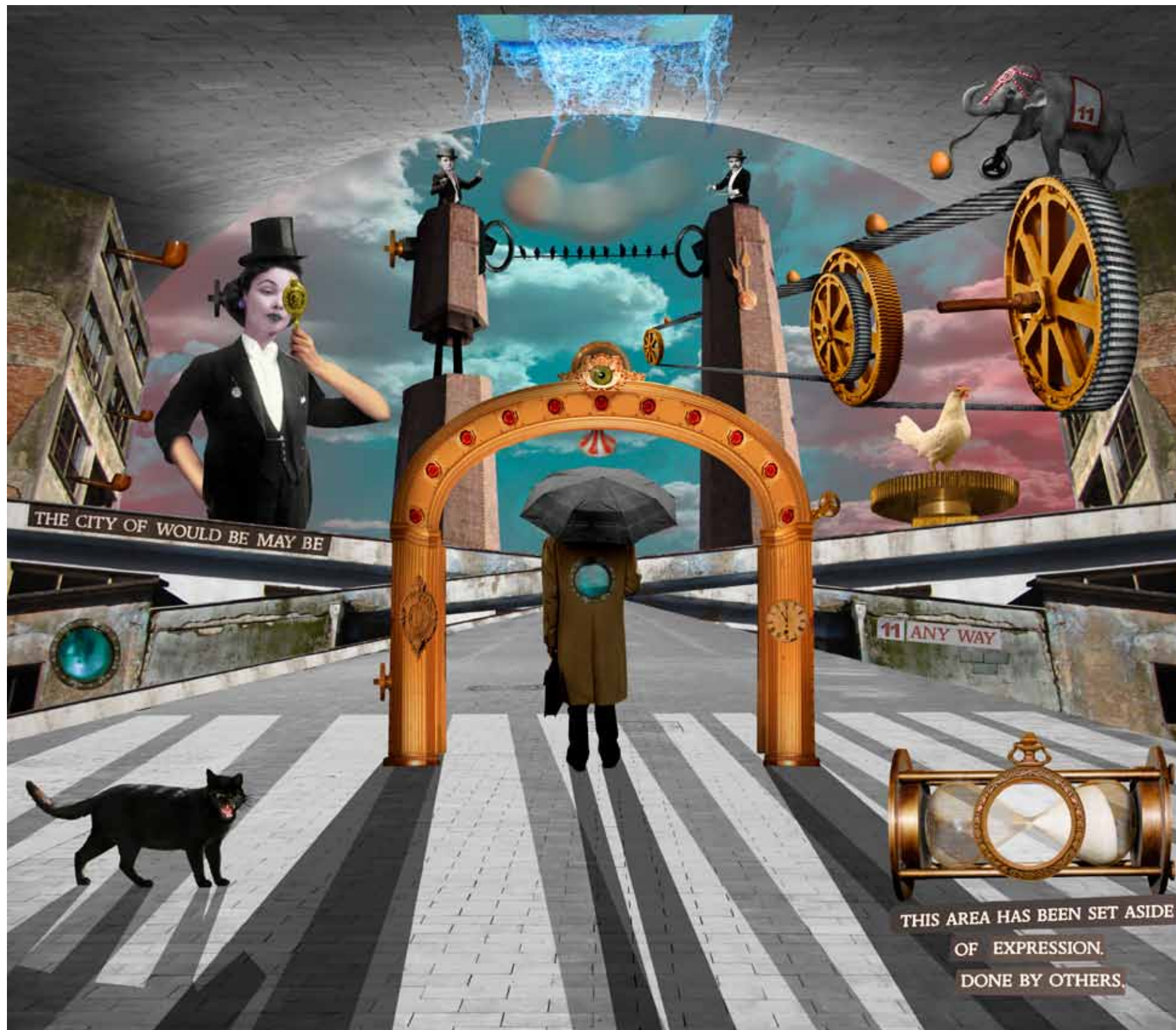
«Bare vent. Om noen år vil våre barn lære at likestilling for homofile er et resultat av vår kristne kulturarv.»

«Gudstjeneste skal være stedet der en kan feire Jesu oppstandelse og oppleve Guds nærvær og nåde.' I skoletida? Foreldres domene!»

«Religionsutøvelse i skoletida er en uting. KRL-dom: Unngå aktiviteter som er egnet til å påvirke til annen tro.»

«Det var da vanskelig, da. Religion er en del av en kultur, seff. Å delta på gudstj. er ikke kulturformidling. Det er forkynnelse.»

(Ordforklaring: tweet - meningsytring på max 140 tegn)

Jeg er stort sett enig med meg selv – også når jeg tar feil. Jeg vedder på at du ofte har det på samme vis.

DET VAR DET JEG VISSTE!

T Marit Simonsen, leder i Foreningen Skepsis
F André Martinsen

Det kalles bekreftelsesbias – eller confirmation bias på engelsk – og det gjør at du har en tendens til å finne tegn på at du har rett heller enn tegn på at du tar feil. Også når du sitter med fakta fra begge sider. Det er en del av det større konseptet konsistensprinsippet.

Tenk deg at du skal ta en viktig beslutning. Hvordan går du frem for å finne informasjonsgrunnlaget til å ta beslutningen på? Studier viser at folk flest, når de skal lete etter informasjon, i størst grad finner kilder som allerede er enige med dem, eller som forteller det de

ønsker å høre. Dette påvirker oss både i store og små spørsmål.

ET FORELDREPAR kjemper om omsorgsretten for sitt barn. En uavhengig gruppe får lese beskrivelser av foreldrene, der forelder A er middelmådig og ordinær i alle forhold, mens forelder B har klare positive og negative trekk: et spesielt nært forhold til barnet, og en jobb som gjør at den tilbringer mye tid vekk fra hjemmet. Når gruppen blir spurt om hvem som burde få foreldreretten over barnet, velger de fleste forelder B, da denne har klare trekk som tilsier at den burde vinne. Når gruppen blir spurt om hvem som ikke burde få foreldreretten, velger de også forelder B, ut fra samme tankegang. Hjernen din leter etter svaret på nettopp det den blir spurt om – og ikke en objektiv vurdering.

Likeledes vil en som i utgangspunktet er positiv til homeopati, eller kanskje også har investert store mengder tid og ressurser i alternative strømninger, lettere finne informasjon som bekrefter det vedkommende allerede tror. Dette

► rammer selvsagt skeptikere også – jeg leser jo unektelig flere skeptikerblogger enn alternative.

MEN EN GOD SKEPTIKER er veldig bevisst på dette prinsippet, og prøver å motarbeide det. En god skeptiker sørger for å utfordre egne holdninger. Bloggen til Gunnar Tjomlid er et godt eksempel på en skeptiker som lytter til «den andre siden», synes jeg. Han finner påstander han stiller seg skeptisk til i, går gjennom deres dokumentasjon, og svarer så detaljert på det. En god skeptiker påtaler også kritikkverdige forhold innen legevitenenskapen, for eksempel ved å gå i rette med publiseringspraksisen til legemiddelfirmaer som gjemmer bort forskning som ikke viser det de vil se.

Hvor ofte skjer det at du tenker på noen, og i neste øyeblikk ringer de? Eller at du drømmer om en lilla prikkete paraply, og senere den dagen ser du en akkurat maken på den andre siden av gaten? Sannsynligvis tenker du oftere på noen *uten* at de ringer like etter, men hjernen din teller plikttoppfyllende tilsynelatende meningsbærende hendelser og glemmer dem som virker irrelevante. Dette er nok en medvirkende faktor til utviklingen av statistikk. Vi klarer ikke være objektive uten hjelp.

FAKTISK ER ET AV trylletriksene til den gamle skjebøyeren Uri Geller basert på bekreftelsesbias. Han sier at 11 er et magisk tall, og at sinnene våre tiltrekkes av det. Og hvis vi bare følger med, vil vi se at 11 opptrer overalt. Spesielt skal man kunne merke dette når man titter på klokka – at

En god skeptiker sørger for å utfordre egne holdninger.

man mye oftere titter på klokka 11 over hel enn 9, 10, eller 12 over. Og det er jo til en viss grad sant. Forklaringen på dette er at når han har innprentet 11 – 11 – 11 i degen stund, finner hjernen din oftere 11 enn før. Hvor mange ganger titter du ikke uoppmerksomt på klokker i løpet av en dag? Etter Gellers innprenting er hjernen din superklar for å svare på tiltale, og gjør deg oppmerksom på alle gangene du ser på klokka 11 over, men ikke 9, 10 og 12 over, selv om det nok fysisk sett blir like mange ganger.

Dette handler altså både om oppmerksomhet og om hvordan hjernen din virker når den skal ta vurdere ting.

EN FORSKERVENNINNE OG JEG diskuterte noen nye funn som var veldig oppsiktsvekkende og kontraintuitive. Hun sa til slutt kategorisk at «nei, disse funnene må være gale». For en uinnvidd kan dette virke nøyaktig som et klart eksempel på bekreftelsesbias: noe strider mot det jeg allerede tror, derfor kan jeg forkaste det og lete videre etter ting som bekrefter det jeg allerede vet.

Men vitenskapsfolk kan noen ganger tillate seg å komme med slike utsagn – i alle fall i sleivete diskusjoner med venner. For motarbeidelse av bekreftelsesbias er nøyaktig hva vitenskap handler om. Den vitenskapelige metoden går nemlig ut på å komme med en påstand, og deretter prøve å motbevise denne på alle mulige måter.

En vitenskapelig studie har gjerne som utgangspunkt en påstand som strider mot det vi søker å finne ut av. Hvis du ønsker å finne ut om paracet virker tar du som ut-

gangspunkt at det ikke virker – og prøver så å få avkreftet dette. Vitenskapen har altså systemer på plass for å hindre at vi bare finner det vi leter etter: hele prosjektet handler om å prøve å motbevise eller få avkreftet sine påstander. Når det går, eller når det ikke går, finner vi ut nye ting.

Bekreftelsesbias er en del av hvordan hjernen din virker. Som med mange fikse snarveier hjernen din tar, er dette prinsippet nyttig i det daglige, men noen ganger skadelig. Nyttig kan det for eksempel være når du må ta raske beslutninger, og biasen hindrer deg i å tvile. Skadelig kan det være når det fører til at vi blir mer og mer inngrodd i feilaktige holdninger. ❖

Les mer om tema i **Quirkology** av Richard Wiseman, en snurrig introduksjonsbok til skepsis-relevant psykologi.

På **fritanke.no** finn du også lenker til flere lesetips fra psykologien om misoppfatninger og myter.

Tidligere **«Skeptiker, så klart!»**-spalter – og andre artikler om kritisk tenkning – finner du også digitalt på **fritanke.no**.

Bør rituell omskjæring av gutter bli forbudt?

Hovedstyret i Human-Etisk Forbund har gått inn for at omskjæring av gutter bør bli forbudt. Var dette et riktig vedtak?

TOM HEDALEN
nestleder i Human-Etisk Forbund

Uten tvil, ja!

Dette handler ikke bare om religionsfrihet, men også om hvilke religiøse handlinger som vi skal tillate. Et unødvendig, irreversibelt medisinsk inngrep med risiko for helseskade og død, som også er stigmatiserende mht til seinere valg av tro/livssyn, er et klart brudd på Barnekonvensjonen. Likestillingsaspektet er også viktig, da vi har et klart forbud mot omskjæring av jenter. Selvsagt omskjæring etter en myndighetsalder er jeg ikke imot.

Det foreligger en rekke forskningsrapporter som både påviser og avkrefter positive og negative helseeffekter. Paradoxet er at i den grad det er påvist positive helseeffekter, er dette hos seksuelt aktive menn, mens det blant annet er påvist økt dødelighet hos unge gutter.

Det er mulig, men dette må foranlediges av en generell etisk debatt knyttet til det å fjerne friske og velfungerende kroppsdeler fordi det har mulige positive helseeffekter.

Jeg opplever vel ikke at det er en generell lovliggjort, men en stillett aksept av denne formen for religiøs praksis på samme som vi har hatt her i landet inntil nå.

Vi kan få satt debatten om omskjæring av gutter på den internasjonale dagsorden på lik linje med den vi har hatt knyttet til omskjæring av jenter.

ERVIN KOHN
forstander i Det mosaiske trossamfunn

Nei.

Vedtaket avslører intoleranse. Man ønsker å forby noe man selv ikke forstår, eller liker. Dersom omskjæring hadde vært helseskadelig ville jødene ha vært de første som hadde forbudt det. Beskyttelse av liv og helse står over alle andre forpliktelser.

Jøder omskjærer sine guttebarn (Brit Milah) på den 8. dagen. Ikke fordi det er et helsemessig gode, men fordi det er det synlige tegnet på pakten mellom gud og det jødiske folk. Undersøkelser og empiri har vist at omskjæring er et helsemessig gode.

Nei. Først og fremst fordi helseeffektene ikke er årsaken til Brit Milah. Det er ingen splid i den jødiske verden på dette området. Over 99 prosent av alle jøder omskjærer sine gutter. Ingen jødiske menn bebreider sine foreldre.

Hadde det vært helseskadelig ville vi sett forbud for lenge siden. Jødiske menn er på alle vis velfungerende. Jødiske menn står ikke tilbake for uomskårne på noe område, verken seksuelt, akademisk, kunstnerisk, politisk, militært, forretningsmessig eller som fedre.

Norge kommer i konflikt med menneskerettighetene. Det ville være et klart signal til jødene om at deres praksis er uønsket. Religionsutøvelsen dreier seg ikke så mye om tro som praksis. Vi har både ateistiske jøder og agnostiske jøder. Vi legger vel så stor vekt på praksis som på det spirituelle.

(1)
Har hovedstyret fattet et klokt vedtak?

(2)
Hvorfor/hvorfor ikke?

(3)
Er omskjæring et helsemessig gode i seg selv?

(4)
Vil du endre syn på omskjæring hvis du tar feil med hensyn til helseeffekter?

(5)
Hvorfor er omskjæring av gutter tillatt i alle andre land i verden?

(6)
Hva kan bli konsekvensene hvis Norge alene forbyr omskjæring?

En bok for refleksjon

Årets humanistiske konfirmanter får en splitter ny bok om etikk og livssyn. Eksklusivt for dem.

Tenk på det!

ETIKK OG LIVSSYN
FOR HUMANISTISKE
KONFIRMANTER

Hilde Matre Larsen,
Inger-Johanne Slaatta
(red.)

Humanist forlag
2011

Boka *Tenk på det!* er nesten tre hundre sider med kapitler om temaene som inngår i Humanistisk konfirmasjon: humanisme og livssyn; menneskerettigheter; kritisk tenkning; vennskap; kjærlighet; meningen i livet; mot og engasjement; empati; etikk. Boka inneholder en rekke tekster, noen hentet fra klassiske verker, andre er nyere og noen er spesialskrevet for boka. Her er bidrag fra avdøde forfattere og fra nålevende ungdommer. Her er sakprosa, avissitat, skjønnlitterære tekster, tegneserier, blogginnlegg, dikt og sangtekster om hverandre – tankevekkende, informative, morsomme og tårefremkallende; her er hele spennet. I tillegg er boka spekket av spekket med vakre bilder, provoserende bilder, ikoniske bilder – bilder for videre refleksjon.

BOKA ER ET OMFATTENDE SAMARBEIDSPROSJEKT mellom Human-Etisk Forbund og Humanist forlag, og selv om den heter det samme som en tidligere utgivelse, er nesten alt stoffet nytt. Redaktører for boka har vært Hilde Matre Larsen, som har vært redaktør og konsulent for flere av forlagets utgivelser, og Inger-Johanne Slaatta, konfirmasjonsansvarlig i forbundet.

– **Hvordan har dere tenkt da dere har valgt ut tekster til denne boka?**

– Kapittelinnstillingen i tema var et godt utgangspunkt. Vi definerte og

diskuterte oss frem til hva vi ønsket hvert kapittel skulle inneholde, og så begynte vi å lete etter bilder og tekster, forteller Hilde Matre Larsen.

– **Hva har vært den største utfordringen med å lage en god bok for konfirmanter?**

– Den aller største utfordringen var nok at det kan være veldig vanskelig å forstå en aldersgruppe en ikke selv inngår i. Dermed er det lett å føle seg usikker på om de tekstene og bildene man har valgt ut, vil føles relevante. Derfor var det så fint at vi var flere – og forskjellige: min medredaktør Inger-Johanne Slaatta, forlagsjef Anitra Figenschou og konsulent Mari-Marthe Apenæs.

– **Hva er du mest fornøyd med?**

– Jeg er veldig fornøyd med helheten, vekselvirkningen mellom tekster og bilder. Det er vanskelig å se for seg nøyaktig hvordan en bok kommer til å se ut når den er ferdig. Man kan bli litt nervøs av å gå og vente på at den skal komme fra trykken. Derfor ble jeg så glad da jeg så hvor fin og frisk boken ble.

– **Hvorfor har Human-Etisk Forbund laget en egen bok for sine konfirmanter?**

– Boka er et innholdsmessig og visuelt uttrykk for hva Human-Etisk Forbund ønsker å formidle med konfirmasjonskurset og -seremonien, forteller Inger-Johanne Slaatta. Boka kan forhåpentligvis tydeliggjøre målet med kurset.

– Vi ønsker også å si noe til

konfirmanter om verdien av å lese, at det er mye klokt og bra å finne. Og det må ikke være vanskelig, her er noe for alle. Det er en kjerne i kurset som alle konfirmanter skal gjennom: livssyn som fenomen, humanismen som livssyn og menneskerettigheter. Alt dette, og mye mer, finnes i boka.

– **Hvordan skal boka brukes i konfirmasjonsundervisningen?**

– Dette er ingen lærebok og kurslederen skal ikke først og fremst «undervise». Kort fortalt skal kurset fremme refleksjon, og har mer vekt på samtale enn undervisning. Humanistisk konfirmasjon er ikke skole. Vi skal legge til rette for at kurslederne får et interessant grunnlag for å snakke med ungdommene, slik at de kan velge blant ulike nivåer og sjangere og tilpasse sin gruppe. Mange av våre konfirmasjonsledere er kurset i filosofisk samtaleledelse, og dersom temaer, dikt og sitater fra boka kan være utgangspunkt for slike samtaler, er det knallbra, sier Slaatta, som understreker at konfirmasjonskurset består av mer enn den denne boka.

– **Hva er du mest fornøyd med?**

– At boka nettopp er veldig sammensatt, fin visuelt og at vi har fått inn kapitlet «Kritisk tenkning». ♦

Norsk kunnskapsforakt

**SOKRATES OG SJØPUNGEN
– FLUKTEN FRA KUNNSKAPEN**
Bjørn Vassnes,
Margbok (2011)

Bok: Norge er et land hvor kunnskap ikke verdsettes – noe som er i ferd med å få farlige følger, hevder vitenskapsjournalist Bjørn Vassnes. Det handler ikke bare handler om dårlig resultater i internasjonale skoletester, men en særnorsk anti-kunnskapskultur. Han skriver om denne kunnskapskrisen og hvordan denne har oppstått – i skolen, academia, media og samfunnsliv. Vassnes hevder at korrekt ideologi ofte står i veien for å søke vitenskapelig sannhet, noe han mener «hjernevaskdebatten» illustrerer. Motstand mot ny kunnskap kan skyldes både religion og ideologi, fordi det nye truer ens verdensbilde.

Det er ikke quizkunnskaper Vassnes etterlyser, men kunnskapen som gjør oss i stand til å navigere i informasjonsflommen og forstå sammenhenger. Når rundt 40 % av norske niendeklassinger er funksjonelle analfabeter, er evnen til kritisk tenkning truet. Resultatet er at grunnlaget for demokratiske beslutninger blir mangelfulle og at folks forståelse blir lidende. Dette er interessant og viktig samfunnsanalyse – en bok som bør få mange lesere, særlig blant politikere, pedagoger og beslutningstakere. ♦

NORUNN KOSBERG
filosof og foreleser

Godt om ytre høyre

DET MØRKE NETTET.
Om høyreekstremisme, kontrajihadisme
og terror i Europa. Øyvind Strømmen,
Cappelen Damm (2011)

Bok: Etter 22/7 etablerte Øyvind Strømmen seg raskt som en av de beste analytikerne av årsakene til terroren. Denne boken er det første lengre resultatet av det. Den er raskt skrevet. Desto gledeligere er det hvor velskrevet og lettlest den er.

Boken gir en god, kortfattet innføring i europeisk høyreekstremisme siden Annen verdenskrig. Strømmen viser hva som har endret seg, og ikke, ettersom ytre høyre har skiftet ham. Tidvis handler det om reelle ideologiske endringer, men ofte kun om et skifte av strategi. Målene er de samme, selv om ordene og klesdraktene endrer seg. Boken fokuserer på høyreekstremisme på nett. Det er en riktig prioritering, for det er der ytre høyre har vært synligst de siste årene – og fordi nettet var en avgjørende faktor i veien til 22/7.

Er det noe sommerens terror viste oss, er det hvor lite kunnskap det er om ytre høyre i norsk offentlighet. Strømmens bok kan rette på noe av dette, ikke minst fordi han ikke faller i den andre grøfta og stempler alt til høyre for Høyre som ekstremisme. Les den. ♦

ARNFINN PETERSEN
rådgiver i Human-Etisk Forbund

Britisk religionskritikk

NEW HUMANIST
newhumanist.org.uk
Ideas for godless people
Utgitt av Rationalist Association,
(Lest utgave 6-2011)

Blad: New Humanist (NH) er et britisk «søstermagasin» av Fri tanke. Det har en imponerende liste «Honorary Associates», som inkluderer høyt meritterte vitenskapsfolk, forfattere og humorister, mange bidrar også jevnlig.

NH er et kommentartungt magasin, med et mangfoldig av sekulære stemmer og ulike synspunkt på aktuelle hendelser og problemstillinger -- eller historiske. Magasinet er grunnleggende religionskritisk, men ofte med friske perspektiv. I desembernummeret intervjuer redaktør Caspar Melville en ateist som ble anglikansk kjendisprest.

Den alltid interessante forfatteren Kenan Malik tar utgangspunkt i Anders Behring Breiviks forsvar for det (kultur-)kristne Europa og problematiserer ideen om at kristendommen er grunnlaget for vestlig sivilisasjon, politiske idealer og etiske verdier. Ikke sjelden finner man slike perler i NH. For en norsk leser, er det interessant å få perspektivene til ateister formet av for eksempel katolsk oppvekst i England, eller en britisk vinkling på tema som også er aktuelle hos oss. ♦

KIRSTI BERGH
redaktør av Fri tanke

3 KLASSISKE BØKER OM LIVSSYN

Ateisme - en introduksjon
Julian Baggini Humanist forlag 2008
En velskrevet og informativ innføring i ateisme, som egentlig er humanisme.

Humanisme
RICHARD NORMAN Humanist forlag 2007
Skal du lese én bok om humanisme, la det bli denne.

Det humanistiske livssyn
CORLISS LAMONT Universitetsforlaget 1988
Den første autoritative framstilling av det humanistiske livssyn på norsk.

KIRSTI BERGH, REDAKTØR AV FRI TANKE

Vis hvem du er

Humanistnål i sølv, butterflylås – kommer i pen gavepakning.

Kr 300,- + frakt (39,-)

På human.no/nettbutikk finner du en rekke andre kjekke saker, både refleks, humanistpins, t-skjorter i flere farger og med ulike motiv, handlenett, førstehjelpspute og mobilbeskytter m.m. Her kan du også bestille bøker fra Religionskritisk forlag, som bokserie de små brune – Luthers lille brune, Guds lille brune og Allahs lille brune – samt Kjetterbibelen og nylig utgitte Hedenske Hark.

Gaver til Human-Etisk Forbund

Forbundet lever av offentlig tilskudd, medlemskontingent og annen støtte fra medlemmene. Med økte inntekter kan vi gjøre en enda større innsats for å nå våre mål. Vi setter stor pris på alle støtte vi kan få. Du kan få skattefradrag for årlige gaver fra 500 tom. 12 000 kr. Forbundets gavekonto er 1503.10.27397.

Tidsskriftet Humanist

Humanist gir deg aktuelle livssynsdebatter og spennende bakgrunnsstoff. Humanist gis ut av Human-Etisk Forbund, men er ikke noe menighetsblad. Etablerte skribenter og nye stemmer retter kritiske blikk både på religiøse fenomener og på humanistbevegelsen. I nummer 4-2011 skriver tre psykologer skriver om hvordan man skaper en massemorder, Øyvind Strømme skriver om hvorfor forbud mot omskjæring er en dårlig idé, og John Færseth skriver om Johan Galtungs ferd inn i konspirasjonsteoriene. Blant annet.

Abonnementet koster kr. 200 for fire nummer.

Bestill abonnement på humanist@human.no, www.humanist.no eller ring 23 15 60 00.

Bli med på årsmøte!

Nysgjerrig på hva som skjer lokalt i Human-Etisk Forbund der du bor?

Lyst til å påvirke aktiviteten og kanskje til og med delta i styre og stell? Som medlem er du hjertelig velkommen til lokallagets årsmøte.

Årsmøter avholdes i alle lokallag i løpet av januar eller februar, fra Farsund i sør til Hammerfest i nord.

Fylkeslagene avholder sine årsmøter innen mars måned. For tid og sted for ditt lokallag, se human.no og velg ditt fylke.

Det viktige nummeret

Planlegger du å melde deg selv eller ditt barn på et av Human-Etisk Forbunds seremonitilbud?

For å få gjort det på en enkel og grei måte, trenger du medlemsnummeret ditt. Det finner du på medlemskortet på giroen for kontingent 2012, som kom sammen med dette nummeret av Fri tanke. Ta vare på det, spesielt hvis du skal melde dine barn på til Konfirmasjon 2013 eller til navnefest i år. Medlemsnummeret står også i adressefeltet på hvert nummer av Fri tanke du mottar.

Bruker du medlemsnummeret ved nettpåmelding til seremonier, vil du få medlemspris raskt og enkelt, hvis kontingenten er betalt.

Har du barn under 15 år?

Overføring av offentlig støtte for medlemmers barn under 15 år

Human-Etisk Forbund krever hvert år offentlig støtte for barn under 15 år. Dette er en rett vi har hatt siden 1981. Hvis du ønsker at forbundet skal motta tilskudd for ditt/dine barn må vi ha din/deres godkjenning. Dersom en av barnets/barnas

foreldre står oppført i Den norske kirke er barnet også oppført der og må fjernes fra kirkens register for at Human-Etisk Forbund skal kunne motta støtten. Dette gjøres ved henvendelse til kirkerådet ved kirkens medlemsregister.

Finn skjema på human.no/om-oss/medlemskap/bli-medlem eller send epost til medlem@human.no.

Vi ønsker å nå deg på e-post

Human-Etisk Forbund ønsker å kunne nå sine medlemmer elektronisk. Det er både effektivt og miljøvennlig. Send oss derfor din epostadresse til medlem@human.no. Takk for hjelpen!

HOVEDKONTOR

St. Olavsgate 27,
Postboks 6744
St. Olavs plass
0130 Oslo

Tlf 23 15 60 00
human@human.no

For mer informasjon:
www.human.no
Se også: [facebook.no/humanetiskforbund](https://www.facebook.com/humanetiskforbund)

FYLKESKONTORER

Ostfold
Tlf 69 31 71 65
ostfold@human.no

Rogaland
Tlf 51 90 64 50/52
rogaland@human.no

Akershus
Tlf 23 15 60 80
akershus@human.no

Hordaland
Tlf 55 21 41 90
hordaland@human.no

Oslo
Tlf 23 15 60 60
oslo@human.no

Sogn og Fjordane
Tlf 57 67 53 90
sognogfjordane@human.no

Hedmark
Tlf 62 53 05 22
hedmark@human.no

Møre og Romsdal
Tlf 71 21 56 05
moreogromsdal@human.no

Oppland
Tlf 61 17 67 10
oppland@human.no

Sør-Trøndelag
Tlf 73 80 64 80
sor-trondelag@human.no

Buskerud
Tlf 32 89 36 70
buskerud@human.no

Nord-Trøndelag
Tlf 48 60 62 28
nord-trondelag@human.no

Vestfold
Tlf 33 31 32 05
vestfold@human.no

Nordland
Tlf 75 52 97 00
nordland@human.no

Telemark
Tlf 35 53 13 38
telemark@human.no

Troms
Tlf 77 65 81 98
troms@human.no

Aust-Agder
Tlf 37 02 41 00
aust-agder@human.no

Finnmark
Tlf 95 07 69 23
finnmark@human.no

Vest-Agder
Tlf 95 75 95 41
vest-agder@human.no

Finnmark
Tlf 95 07 69 23
finnmark@human.no

For kontortider og annet, se human.no.

Bestill bøker direkte fra Humanist forlag

www.humanistforlag.no

Erik Tunstad

JUKS

Hvordan forskere svindler
-og hvorfor det ikke er så farlig...

Humanist forlag gratulerer Erik Tunstad med utsolgt 1. opplag. Halvparten av 2. opplag er allerede revet vekk. Populærvitenskap på sitt ypperste!

HEF-pris: 247,- (ord. pris: 329,-)

hf HUMANIST FORLAG

Dyrendal & Pettersen

DOMMEDAG!

Verdens undergang før og nå

«Boka er et interessant møte med et varig meme i vår sivilisasjon, et behov for å tro at alt snart vil ta slutt. For alle. Kanskje er det en måte å takle egen dødsangst på. Vi vil så nødige dø alene.»

DAGBLADET

HEF-pris: 186,- (Ord. pris: 248,-)

Humanistisk litteratur som e-bøker

Klassikerne *Humanisme*, *Juss og Humanisme*, *Menneskerettigheter – en innføring* og *Farvel til statskirken* kan nå kjøpes i e-bok format. 69,- per e-bok. Fås kjøpt i iBook Store og alle norske nettbokhandlere.

www.humanistforlag.no

LIK HUMANIST FORLAG PÅ

OG FØLG OSS PÅ

Jeg ønsker å bestille stk *Juks* á kr 247,-

Jeg ønsker å bestille stk *Dommedag* á kr 186,-

NAVN:

ADRESSE:

POSTNR./STED:

E-POST:

UNDERSKRIFT:

ADRESSATEN
BETALER
FOR SENDING
I NORGE

JUSI HILBERTS AV
POSTEN NORGE

Humanist forlag AS
Svarsending 1039
0090 Oslo